Nationaal Park
De Alde Feanen

Jaarverslag 2019

Datum:	september 2020
Periode:	2019
Auteur:	John Haitsma, secretaris NPDAF
Content:	Maeike Schraa en Jörgen de Bruin (IVN), Ebo del Grosso en Fokke-Jan de Jong (IFG), Ilse Sijtsma (Nationaal Park), Jannie Slot (Merk Fryslân), Trea Westra (TRIED) en provincie Fryslân
Fotografie:	It Fryske Gea, IVN en Fonger de Vlas
Versie:	definitief

Nationaal Park De Alde Feanen
p/a Tweebaksmarkt 52 06- 21 15 36 51
8911 KZ LEEUWARDEN j.haitsma@fryslan.nl
www.np-aldefeanen.nl

Voorwoord

Voorzitter de heer S.B. Swierstra

"NP De Alde Feanen moet een aantrekkelijk samenhangend gebied worden, waar natuur, landschap, recreatie en toerisme elkaar versterken tot een factor van betekenis"

Het jaar 2019 stond in en om het Nationaal Park De Alde Feanen in het teken van het jaar na Leeuwarden Culturele hoofdstad. Vraag was in hoeverre we door konden met de opgedane energie en extra kennis.

In 2019 hebben we onze organisatie geëvalueerd. Ons convenant liep af en we hebben bij onze stakeholders opgehaald wat ze van ons vonden. Op basis daarvan hebben we onze richting aangescherpt.

De natuur in ons Nationaal Park wordt heel goed beheerd door It Fryske Gea. Ook ontwikkelt het gebied zich verder, door het LIFE project en de her-inrichtingscommissie. Onderdelen als rietontwikkeling, waterdiepte, waterkwaliteit hebben weer een boost gekregen, maar ook wandel- en vaarroutes zijn uitgebreid. We danken een ieder voor hun inzet bij het steeds mooier en herkenbaarder maken van het gebied.

In 2019 zijn we gestart met het maken van een landschapsbiografie van het Nationaal Park en haar naaste omgeving. We hopen op een mooi gezamenlijk beeld van het gebied en het ophalen van vele cultuurhistorische elementen. Ook op het gebied van marketing en promotie hebben we ons verder ontwikkeld met projecten als het restylen van het foldermateriaal, een unieke Instameet en de samenwerking met Merk Fryslân. Organisatorisch hebben we in 2019 voor het eerst met de Werkgroep Nationaal Park gewerkt, in plaats van de drie werkgroepen. Dit is erg goed bevallen.

Landelijk staat het Nationale Parken stelsel weer op de agenda. Er is een internationale campagne "Holland National Parks" uitgevoerd en een nieuwe standaard ontwikkeld. Daar zijn we goed op aangehaakt en ook wij gaan voor ons gebied kijken wat dit gaat betekenen.

Op het moment dat dit jaarverslag over het voorgaande jaar 2019 verschijnt, bevinden we ons in een ongekende maatschappelijke situatie. Het Corona-virus heeft de gehele samenleving vrijwel lamgelegd en dat heeft zeker invloed op de activiteiten in en rond ons Nationaal Park. Uiteraard proberen wij zoveel mogelijk plannen die op stapel staan een stap verder te brengen. Natuurlijk gericht op het moment dat de samenleving weer op gang kan komen. Maar publieksactiviteiten zijn voorlopig natuurlijk ook in Nationaal Park De Alde Feanen uit den boze. Dat is een hard gelag voor al onze vrijwilligers en ondernemers die juist de afgelopen jaren in een groeimarkt zaten. Zij moeten noodgedwongen voorlopig naast de startblokken blijven staan en op zoek naar alternatieven.

Ik hoop van harte, dat we zodra het weer kan met elkaar de schouders er weer onder gaan zetten. Tot dat moment kan ik slechts een ieder heel veel sterkte wensen.

Sipke B. Swierstra,
Voorzitter Overlegorgaan en Stichting
Nationaal Park De Alde Feanen

Inhoud

1. Inleiding 4
2. Organisatiestructuur 8
3. Beheer en inrichting 15
4. Voorlichting, educatie en recreatie 19
5. Marketing en communicatie 23
6. Landelijke ontwikkelingen 25
7. Wetenschappelijk onderzoek 28
8. Monitoring 31
9. Financieel 37
Bijlage 1: Criteria nieuwe standaard Nationale Parken 40
Bijlage 2: aanvullende criteria voor het Ontwikkelplan 42

1. Inleiding

Ieder jaar stelt het Overlegorgaan Nationaal Park De Alde Feanen een jaarverslag op. In dit jaarverslag staan de onderwerpen en activiteiten die in 2019 plaats hebben gevonden binnen de organisatie van het Nationaal Park De Alde Feanen. Het doel van het jaarverslag is om de bij het Nationaal Park betrokken organisaties te informeren over de activiteiten en lezers nieuwsgierig te maken om eens een kijkje te nemen in het park.

Wat is een Nationaal Park

Nationale Parken zijn aaneengesloten gebieden van tenminste 1.000 hectare, bestaande uit natuurterreinen, wateren en/of bossen met een bijzondere landschappelijke gesteldheid en planten- en dierenleven, waar tevens goede mogelijkheden aanwezig zijn voor recreatief medegebruik. In nationale parken worden natuurbeheer en natuurontwikkeling geïntensiveerd, worden natuur- en milieueducatie sterk gestimuleerd en vormen van natuurgerichte recreatie als ook onderzoek bevorderd. In 2018 zijn aanvullende criteria ontwikkeld die een richtlijn geeft voor bestaande parken die zich door willen ontwikkelen en nieuwe parken om Nationaal Park te worden (zie **bijlage 1**).

Nationale Parken in Nederland

In Nederland zijn 21 Nationale Parken. De 21 Nationale Parken vormen een staalkaart van de Nederlandse natuur. Van alle voor Nederland belangrijke natuurtypen is er namelijk één in elk Nationaal Park vertegenwoordigd.

Naast deze 21 parken zijn er ook nog enkele parken “in oprichting”. Deze zijn voortgekomen uit de verkiezing van het mooiste natuurgebied van Nederland, waar nieuwe gebieden of samenwerking tussen gebieden op basis van een Bidbook en een marketingcampagne zich hebben ingeschreven. De gebieden in oprichting zijn Van Gogh Nationaal Park, Nationaal Park Hollandse Duinen en Nationaal Park De Wadden.

Nationaal Park De Alde Feanen

Het Nationaal Park De Alde Feanen is ingesteld in 2006 door de minister van LNV. Het gebied ligt in het hart van de provincie Fryslân, tussen de dorpen Grou, Warten, Earnewâld, Aldegea en De Feanhoop. De totale oppervlakte van het Nationaal Park De Alde Feanen bedraagt iets meer dan 4000 ha. De belangrijkste gebiedsbeheerder is It Fryske Gea.

Legenda

- water toegankelijk voor vaartuigen
- water niet toegankelijk voor vaartuigen
- bos
- riet en struweel
- grasland
- wandelroute
- kanoroute
- bezoekerscentrum NP De Alde Feanen
- vogelkijkhut
- uitkijktoren
- Amerikaanse windmolen
- veerpont
- horeca
- parkeerplaats
- camping

Het gebied is één van de grootste moerasgebieden in Europa. Het gebied kent een grote variatie aan landschappen waaronder moerasbos, rietlanden, zomerpolders, petgaten, legakkers, veenplassen en bloemrijke hooilanden.

Natuur

Het gebied kent een grote variatie aan planten- en diersoorten. In het voorjaar broeden bijvoorbeeld ruim 100 vogelsoorten in het gebied. Verder komen er ruim 450 plantensoorten voor. Vanwege de bijzondere natuur is het gebied ook erkend als natura 2000 gebied. Van het Nationaal Park is 2.142 hectare aangemerkt als beschermd conform Natura 2000. In onderstaande tabel de beschermingssoorten.

Habitattypen	Habitatrichtlijnsoorten	Broedvogels	Niet-broedvogels
- Meren met krabbenscheer en fonteinkruiden - Vochtige heiden - Blauwgraslanden - Overgangs- en trilveen - Galigaanmoerassen - Hoogveenbossen	- Bittervoorn - Grote modderkruiper - Kleine modderkruiper - Rivierdonderpad - Meervleermuis - Noordse woelmuis	- Aalscholver - Roerdomp - Purperreiger - Bruine kiekendief - Porseleinhoen - Kemphaan - Zwarte stern - Snor - Rietzanger	- Aalscholver - Kolgans - Grauwe gans - Brandgans - Smient - Krakeend - Wintertaling - Slobeend - Tafeleend - Kuifeend - Nonnetje - Grutto

Tabel: beschermingssoorten Natura 2000 Alde Feanen

NP De Alde Feanen: één van de grootste moerasgebieden in Europa

In het hart van Friesland ligt het ruim 4.000 hectare grote laagveenmoeras De Alde Feanen. Een zeer afwisselend landschap bestaande uit meren, petgaten, rietlanden, ruigten, struwelen en moerasbossen.

Cultuurhistorie

Naast natuur heeft het Nationaal Park ook een rijke cultuurhistorie. Vele duizenden jaren geleden trekken de eerste mensen door De Alde Feanen. Het gebied was toen nog veel kouder en er was geen boom te bekennen. Toch bouwden de eerste bewoners van het gebied er jachtkampen. De jachtkampen waren hun verblijfplaats waar vanuit ze jagen.

Door de jaren heen wordt het open landschap waar onze jagende voorouders leefden steeds meer begroeid met veen en bos. Dat komt door het steeds warmer wordende klimaat vanaf de laatste ijstijd. Nadat de omgeving jarenlang omgeven is door grassen en andere lage begroeiing, verschijnen er zo'n tien tot twaalfduizend jaar geleden de eerste bomen.

Zo'n vijfduizend jaar geleden vestigden de eerste boeren zich in het uitgestrekte oerbos. In het bos maken de boeren een open plek waar zij van eikenhouten palen en balken, vlechtwerk en leem kleine boerderijtjes bouwen. Er verschijnen steeds meer open plekken in het bos, waardoor er geleidelijk een parkachtig landschap ontstond.

Tussen 900 en 1200 ontstaan de eerste dorpjes. Het is hetzelfde moment waarop er een uitgestrekt veengebied ter hoogte van de huidige Alde Feanen wordt ontgonnen. Dorpen als Garyp, Siegerswoude en Earnewald (met als ontginningsbasis het Oude Diep) en Oudega en Boornbergum (met als ontginningsbasis de Oer Ee) vormen zich. Door al het gegraaf en gespit in het veen graven de toenmalige boeren zonder het zelf te beseffen de ondergang van hun eigen akkerland tegemoet. Het van oorsprong metersdikke veenpakket zakt als gevolg daarvan in relatief korte tijd in elkaar.

Ondanks de vele pogingen om het gebied droog genoeg te houden voor bewoning slaagden de boeren uiteindelijk niet in deze opgave. Hun zo spaarzaam opgebouwde bewoning moest opgegeven worden in het veen. Het verlaten land wordt in de eeuwen daarna nog gebruikt als hooiland, terwijl op andere plekken turf werd gewonnen door veenbazen en veenarbeiders. Toen in de eerste helft van de negentiende eeuw de vervening grotendeels was voltooid werd de Alde Feanen het domein van vissers, jagers, rietsnijders en keuterboeren.

Door de betere waterbeheersing, de introductie van kunstmest en de doorgaande mechanisatie in de landbouw in de 20ste eeuw kond het land intensief als weiland in gebruik worden genomen. Andere plekken werden als natuurreservaat met rust gelaten. Dit is het huidige kerngebied van Nationaal Park De Alde Feanen.

Opbouw van dit jaarverslag

Het jaarverslag is opgebouwd uit vier hoofdstukken met enkele bijlagen. Hoofdstuk 1 is de inleiding en in hoofdstuk 2 wordt onze organisatiestructuur beschreven. In de hoofdstukken 3, 4 en 5 behandelen we de inhoudelijke onderwerpen die in 2019 de revue zijn gepasseerd. In hoofdstuk 6 bespreken we de landelijke ontwikkelingen en in hoofdstuk 7 het wetenschappelijk onderzoek. We sluiten het verslag af met de cijfers. Eerst met cijfers over het gebied, daarna de financiële cijfers van de organisatie.

2. Organisatiestructuur

De basis van de Nationaal Park organisatie is het Overlegorgaan. Daarnaast kent de organisatie een Dagelijks Bestuur, een werkgroep en een stichtingsbestuur.

Overlegorgaan

Het Nationaal Park vindt haar samenwerking in het Overlegorgaan (voortaan OO). Hierin zitten alle betrokken die een rol hebben in of gerelateerd aan het Nationaal Park: vertegenwoordigers van eigenaren, beheerders, belangenvertegenwoordigers, ondernemers en bestuurders. Het Overlegorgaan vormt het bestuur van het Nationaal Park.

De organisatiestructuur van het NP

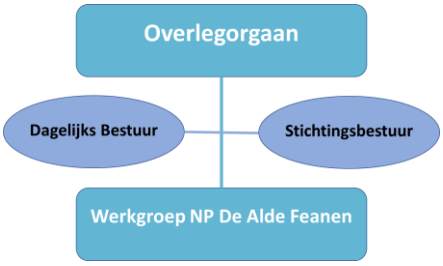

De NP organisatie is een platte organisatie met als centrale gremium het Overlegorgaan, een werkgroep die haar adviseert, een Dagelijks bestuur voor de dagelijkse gang van zaken en een stichting voor het beheren van haar middelen.

Het belangrijkste doel van het OO is samen werken aan het voortbestaan en ontwikkelen van het natuurgebied. Leidend daarvoor zijn het gezamenlijk opgestelde Beheers- en Inrichtingsplan (BIP) en Ontwikkelplan (OP). In het BIP staat beschreven aan welke doelen het Nationaal Park werkt op het gebied van beheer en inrichting. In het OP is een gezamenlijke strategie beschreven. Hierin staan de volgende doelen centraal:

- Het versterken van de natuurbeleving
- Het uitbreiden van voorlichting en educatie
- Het stimuleren van de samenwerking tussen ondernemers/gastheren
- Het vergroten van de bekendheid van het park

Samenstelling

Het OO bestaat uit de onderstaande partijen. Achter elke partij de persoon die de organisatie vertegenwoordigd:

1. Provincie Fryslân: De heer Douwe Hoogland
2. Gemeente Smallingerland: De heer Sipke Hoekstra
3. Gemeente Tytsjerksteradiel: Mevrouw Tytsje Willemsma
4. Gemeente Leeuwarden: De heer Herwil van Gelder
5. Regiomarketing: De heer Rene Jansen
6. It Fryske Gea: De heer Henk de Vries
7. Dorpsbelang Earnewâld, Aldegea, De Feanhoop en Goëngahuzen: De heer Nico Tilstra
8. Dorpsbelang Warten, Grou en Wergea: De heer Jacob Nauta
9. Vereniging Princenhof/ERF: De heer Frank Vogelpoel
10. It Wetterskip Fryslân: De heer Jan van Weperen
11. Watersportverbond Noord: De heer Johan Woudstra
12. LTO Noord/vereniging voor rietsnijders: de heer Hedzer Anne Geerligs
13. De Marrekrite: De heer Michiel Bakema
14. IVN: De heer Mark Tuit
15. HISWA/ Recron: de heer Jan Ybema/Mevrouw Petra Ellens (agendaleden)
16. Friese Milieufederatie: de heer Pieter de Haan
17. Vereniging Friese Rondvaart ondernemingen: de heer Jan Koopmans (agendalid)

Het OO heeft een onafhankelijk voorzitter (de heer Sipke Swierstra), een secretaris (de heer John Haitsma) en een notulist (mevrouw Monique Winters).

Mutaties

In 2019 hebben zich in het Overlegorgaan enkele mutaties voorgedaan:

- Vertegenwoordiging provincie Fryslân: de heer Douwe Hoogland is de opvolger van de heer Johannes Kramer.
- Vertegenwoordiging Wetterskip Fryslân: De heer Jan Van Weperen is de opvolger van mevrouw Marian Jager.
- Vertegenwoordiging gemeente Smallingerland: de heer Sipke Hoekstra is de opvolger van de heer Erik ter Keurs.
- Vertegenwoordiging gemeente Tytsjerksteradiel: mevrouw Tytsje Willemsma is de opvolger van de heer Rommert Dijk.
- Vertegenwoordiging Marrekrite: De heer Michiel Bakema is de opvolger van de heer Eddie Huisman.

Frequentie

Het Overlegorgaan is in 2019 twee keer bijeen geweest:

- Donderdag 11 april: in Hotel Restaurant Princenhof, Earnewâld
- Donderdag 7 november: De Koperen Tuin, Leeuwarden

Dagelijks Bestuur

Het Dagelijks Bestuur (voortaan DB) is een afvaardiging van het Overlegorgaan. Het DB borgt een slagvaardige voortgang op de dossiers en bereidt effectieve besprekingen en besluitvorming voor. De taken van het DB zijn:

1. Het aanspreekpunt zijn voor het NP De Alde Feanen
2. Correspondentie ontvangen en behandelen
3. Participeren in gewenste gremia
4. Bespreken van de voortgang van projecten en uitzetten van vervolgacties
5. Voorbereiden agenda Overlegorgaan (agenderen, informeren, bespreken, besluiten)

Het Dagelijks Bestuur heeft het mandaat van het Overlegorgaan om besluiten te nemen binnen het vastgestelde jaarplan en begroting.

Samenstelling

Het DB bestaat uit de volgende leden:

- Dhr. S.B. Swierstra (onafhankelijk voorzitter)
- Dhr. H. van Gelder (vertegenwoordiger van de bestuurders)
- Dhr. H. de Vries (Beheer en inrichting)
- Dhr. M. Tuit (Voorlichting en educatie)
- Dhr. Dhr. F. Vogelpoel (vertegenwoordiger van de streek)
- Dhr. H.A. Lie (Marketing en promotie)

De Secretaris van het OO is tevens secretaris van het DB.

Mutaties

In het Dagelijks Bestuur hebben in 2019 geen mutaties plaatsgevonden.

Frequentie

Het Dagelijks Bestuur is in 2019 viermaal bijeen geweest en het bestuur is een keer schriftelijk geïnformeerd:

- 13 februari
- 20 maart

- 19 juni
- 16 oktober
- 11 december (schriftelijk)

De vergaderingen van het DB zijn gehouden in het stadhuis van de Gemeente Leeuwarden.

Naast de overleggen hebben DB leden in diverse gremia geparticipeerd en is ze bij diverse activiteiten aanwezig geweest, zoals Stuurgroep, projectgroep en klankbordgroep Vaarweg Drachten, Secretarissen overleg, Algemeen Bestuur SNP, sessies over landelijke ontwikkelingen NP nieuwe stijl en regionale netwerk bijeenkomsten. Daarnaast is het bestuur agenda lid bij de Stichting Bestemming Noardwest, de regio waar het Nationaal Park in eerste aanleg aan is gekoppeld, en agendalid van de gebiedscommissie Alde Feanen.

Ambassadeur Lutz Jacobi

Lutz Jacobi in haar rol als ambassadeur van Nationaal Park De Alde Feanen tijdens de challenge.

Ambassadeur

Bij de oprichting van de stichting Nationaal Park hebben we ook aangegeven dat het wenselijk zou zijn op diverse fronten een ambassadeur te hebben. We zijn daarom blij en trots dat we mevrouw Lutz Jacobi als eerste ambassadeur mogen begroeten. Mevrouw Jacobi kent het gebied goed, is zelf voorzitter geweest van Nationaal Park Schiermonnikoog en is tevens bekend met het stelsel Nationale Parken, waar ze zitting heeft gehad in het Dagelijks Bestuur van het samenwerkingsverband Nationale Parken. Vanwege deze kennis, haar sterke binding met het gebied, haar bestuurlijke netwerk en natuurlijk de persoon die ze is, vinden wij haar de ideale ambassadeur.

In 2019 heeft mevrouw Jacobi bij diverse activiteiten haar rol als ambassadeur gespeeld. Bij de opening van de vergaderlocatie van Annage, waar ze de Green Key heeft uitgereikt, bij de opening van Fête de la nature als trouwambtenaar, bij onze partnerbijeenkomst en bij de Alde Feanen Challenge.

Werkgroep Nationaal Park

Het OO heeft een werkgroep die de voorbereiding verzorgd op de onderwerpen die in het OO worden behandeld. Tevens fungeert de werkgroep als een klankbord, brainstorm en adviesorgaan voor het OO. Uit de werkgroep kunnen per onderwerp of specifiek project een tijdelijke projectgroep in het leven worden geroepen, als een specifiek onderwerp dit vraagt.

Voor 2019 had het Overlegorgaan drie werkgroepen. Vanwege de vele overlap van onderwerpen en doublures in bezetting (dezelfde leden meerdere werkgroepen) is besloten de drie werkgroepen samen te voegen. Dit is vanaf 2019 in gegaan.

Samenstelling

In de werkgroep Nationaal park zijn alle organisaties die in het gebied actief zijn en mee willen denken over de doorontwikkeling van het park welkom. In 2019 hebben de volgende partijen hun bijdrage geleverd:

- Dorpsbelangen van Grou, Warten, Earnewâld en Aldegea ondernemers
- Ondernemers vertegenwoordiging uit de dorpen Grou, Warten, Earnewâld en Aldegea
- Marrekrite
- Gebiedscommissie

- Watersportverbond
- ANWB
- Provincie Fryslân
- Gemeenten Smallingerland en Tytsjerksteradiel
- Friese Milieu Federatie
- Vereniging van Rietsnijders
- Friese Bond van Binnenvissers
- LTO-Noord
- Regiomarketing Noordwest, Noordoost en Zuidoost
- It Fryske Gea
- IVN
- Merk Fryslan

De gemeente Heerenveen en Wetterskip Fryslân zijn agendaleden

De werkgroep heeft een onafhankelijk voorzitter (de heer Sipke Swierstra) en een secretaris (de heer John Haitsma).

Mutaties

Voor de bijeenkomsten nodigen we diverse leden van alle organisaties uit. Elke organisaties maakt zelf de keuze wie welke keer wordt afgevaardigd. De eerste bijeenkomst had 22 deelnemers onder voorzitterschap van de heer Henk de Vries. De tweede bijeenkomst 24 deelnemers onder voorzitterschap van de heer Sipke Swierstra.

Frequentie

De werkgroep Nationaal Park is in 2019 twee keer bijeen geweest:

- 7 maart
- 19 september

De vergaderingen van de werkgroep zijn beide keren gehouden in het bezoekerscentrum van het Nationaal Park in Earnewâld.

De Stichting Nationaal Park De Alde Feanen heeft een ANBI status

Een ANBI is een algemeen nut beogende instelling. Een instelling kan alleen een ANBI zijn, als ze zich voor minstens 90% inzet voor het algemeen nut.

Stichting Nationaal Park De Alde Feanen

Sinds januari 2015 is een zelfstandige stichting in het leven geroepen. Een doelstelling van die transitie is komen tot meer zelfstandigheid. Een onderdeel daarvan is dat de inkomsten van het Park voortaan door het Nationaal Park De Alde Feanen zelf zullen worden beheerd. Hiervoor was een rechtspersoon nodig om het geld rechtsgeldig te kunnen ontvangen en beheren. Omdat het OO geen rechtspersoon is, is een stichting opgericht.

De stichting heeft ten doel:

- het beheren van de middelen van het OO NPDAF;
- het kunnen aangaan van financiële verplichtingen binnen de doelstellingen van het Nationaal Park De Alde Feanen en namens het OO NPDAF;
- het eventueel kunnen optreden als gevolmachtigde namens het OO NPDAF;
- het verrichten van alle handelingen die met het voorgaande in de ruimste zin verband houden of daartoe bevorderlijk kunnen zijn.

De stichting heeft geen winstoogmerk en is een Algemeen Nut Beogende Instelling (ANBI). Hiermee zijn gunstige omstandigheden gecreëerd voor

organisaties of individuen die de Nationaal Park organisatie willen steunen door middel van bijvoorbeeld sponsoring of giften.

Samenstelling

Het stichtingsbestuur is een personele unie met het Dagelijks Bestuur. De samenstelling is:

- De heer Sipke Swierstra (voorzitter)
- De heer Frank Vogelpoel (secretaris)
- De heer Riekes Lie (penningmeester)

Het stichtingsbestuur heeft drie adviseurs: de heer Herwil van Gelder, de heer Henk de Vries en de heer Mark Tuit.

Mutaties

In 2019 hebben geen mutaties plaatsgevonden in het stichtingsbestuur.

Frequentie

Omdat het stichtingsbestuur een personele unie vormt met het Dagelijks Bestuur, zijn de vergaderingen van het Dagelijks Bestuur tevens de vergaderingen van de stichting. Voor de stichting worden losse besluiten en notulen gemaakt.

Subsidienten

Het Nationaal Park kent een grote subsidient, de Provincie Fryslân. Dit is een jaarlijkse bijdrage aan de hand van een boekjaarsubsidie. Verder wordt op projectbasis via fondsen geld geworven, zoals het Iepen Mienskip Fûns en het Prins Bernard Cultuur Fonds.

Start sponsoren netwerk

Naast Rabobank Drachten Noordoost-Friesland hebben zich nog zeven bedrijven verbonden als sponsor aan Nationaal Park De Alde Feanen. Met een vaartocht door het gebied hebben ze nader met elkaar kennis gemaakt.

Partners en sponsoren

De afgelopen twee jaar zijn we als Nationaal Park druk bezig met de werving van sponsoren. Met de reguliere subsidie (van provincie Fryslân) kunnen de vaste kosten, zoals een bezoekerscentrum, een educatief medewerker en de vergaderkosten worden betaald. Met deze aanvullende middelen is het park in staat zich op verschillende terreinen door te ontwikkelen. Denk aan faciliteiten in het natuurgebied, educatieprojecten, communicatie, marketing en wetenschappelijk onderzoek. De eerste successen van de werving waren de Rabobank en Accountantskantoor Propstra. Vanaf 2019 hebben we hier 6 partijen aan toe kunnen voegen.

Officiële start

Vrijdag 8 maart is een officiële aftrap gedaan met de eerste groep sponsoren. In de loop van 2019 is aan dat netwerk alweer een sponsor toegevoegd, Watersportbedrijf ANJA uit Grou. Dit is ook de eerste recreatie ondernemer in dat netwerk.

Werving

In de werving van sponsoren gaan we enkele keren per jaar met passende groepen ondernemers bij avond te sloepvaren. Op deze manier maken ondernemers op een speciale manier kennis met het gebied en met elkaar. In 2019 hebben we dit in het voorjaar twee keer gedaan.

Voor de binding en de werving organiseren we ook sponsorbijeenkomsten. Op woensdag 23 oktober is een eerste sponsorbijeenkomst met introducees georganiseerd. Een mooie middag en avond met een skûtsje van Annage op pad en afgesloten met een lezing van Anton Huitema over het leven van een ree.

Als tegenprestatie kan het park bedrijven een netwerk bieden, haar maatschappelijke betrokkenheid laten uiten (global foodprint) en een unieke locatie geven voor relatie bijeenkomsten en vergaderingen.

Rabobank Drachten Friesland Oost

Sinds 2017 een trouwe partner van het Nationaal Park De Alde Feanen

Rabobank Drachten Friesland Oost

De eerste partner van het Nationale Park is de Rabobank Drachten Friesland Oost. Sinds 2017 steunen ze het park met in totaal bijna €150.000, verspreid over 3 jaar. Daarnaast biedt de Rabobank het Nationaal Park kennis en een netwerk. Rabobank Drachten Friesland Oost vindt het belangrijk dat het Nationale Park zich inzet voor behoud van de natuur, goede samenwerking met de omgeving en in het bijzonder de ondernemers in en om het gebied, en tegelijk het gebied toegankelijk houdt voor een breed publiek.

Hiermee dient het Nationaal Park De Alde Feanen een maatschappelijk doel en draagt ze bij aan de brede welvaart van de omgeving en het welzijn van de mensen die ervan genieten. Daarom steunt de Rabobank het Nationale Park met een bijdrage uit het projectenfonds.

Overige sponsoren

Naast de Rabobank wordt het Nationaal Park in natura gesteund door Accountantskantoor Propstra, die helpt het park met het opmaken van de jaarrekening en bij de financiële administratie, en Multicopy, die tegen korting het drukwerk verzorgd. Daarnaast heeft het Nationaal Park enkele sponsoren die een financiële bijdrage leveren. Dit zijn De Mannen van Staal, Webexperts, MCS, Smart Camels, Pilat Advies, Anja Verhuur en Camping It Wiid. Deze laatste geeft de bijdrage aan de hand van vrije donaties die gasten achter kunnen laten via het boekingssysteem.

Samenwerking Koopmans Meel

In 2019 zijn we in gesprek gekomen met Koopmans Meel voor het ontwikkelen van een nieuw streekproduct “De Alde Feanen”, met een combinatie van bestaande producten en nieuwe producten. Koopmans wil samen met de bakkerijen in de omgeving met kiemsessies komen tot een aantal nieuwe producten, waar we het assortiment mee aan kunnen vullen. Zij willen expertise beschikbaar stellen en hun accommodaties voor de kiemsessies. In 2019 is aan een plan gewerkt die we voor gaan stellen aan Koopmans. Doel is een Plan van aanpak met hen overeen te komen en begin 2020 te starten.

Evaluatie Ontwikkelplan en vervolg

Eind 2018 heeft het Nationaal Park het ontwikkelplan geëvalueerd en de organisatie getoetst aan de nieuwe Standaard voor Nationale Parken. Via een online poll op sociale media, een uitgebreide enquête onder de samenwerkende organisaties, twee panelgesprekken en een aantal 1-op-1 interviews hebben is veel informatie opgehaald.

Dit heeft geleid tot de conclusies en aanbevelingen die u in de rapportage kunt lezen. Een paar belangrijke punten daaruit:

- De (internationaal) onderscheidende natuurwaarden en het beheer scoren zeer hoog.
- De samenwerking wordt positief beoordeeld en kan dus worden doorgezet.
- De uitdagingen in het Ontwikkelplan van 2015 zijn nog actueel, al is aanpassing gewenst in hoe daaraan wordt gewerkt.
- De uitdagingen in het Ontwikkelplan komen grotendeels overeen met de uitdagingen vanuit de nieuwe standaard voor Nationale Parken (**zie bijlage 1**).
- Er is veel aandacht geweest voor de interne organisatie en voor het positioneren van het Nationaal Park, de komende jaren mag de bestuurlijke focus meer worden gericht op inhoudelijke versterking.
- Bij de promotie van het gebied is onderzoek naar (gewenste) doelgroepen en hun behoeften tot nu toe onderbelicht geweest.
- Ondernemers zijn van groot belang als gastheer, ze zijn uiteraard zelf verantwoordelijk voor hun investeringen en de keuzes die ze daarin maken. We hopen dat ze daarbij zoveel mogelijk aansluiten bij de biografie, uitstraling en waarden van het gebied.
- Het is van belang de financiële basis te versterken.

Samenvattende uitkomst van dit grotendeels interne onderzoek: we zijn als NP goed bezig. Aanbevolen wordt om met alle partijen door te gaan met het Ontwikkelplan en dat op bepaalde punten aan te scherpen.

Vervolg

Tijdens het Overlegorgaan van 11 april is uitgebreid stilgestaan bij de evaluatie van het ontwikkelplan. Door de projectleiding is indertijd aanbevolen om met alle partijen door te gaan met het Ontwikkelplan, deze op bepaalde punten aan te scherpen en de geldigheidstermijn gelijk te trekken aan het convenant.

De aanscherping is vertaald in een addendum op het Ontwikkelplan. Hierin zijn criteria geformuleerd. Deze zijn weergegeven in **bijlage 2**. Deze criteria zijn in de vergadering van 7 november aangeboden aan het Overlegorgaan. Ook is het convenant bekeken en aangepast waar nodig en de termijn verlengd.
Omdat de termijn correspondeert met de evaluatie termijn van de nieuwe standaard, is op enkele plekken de aandacht voor de standaard meegenomen.

Voor besluitvorming was het in deze vergadering nog te vroeg. Het Overlegorgaan wil nog enkele aanscherping op de inhoud en het proces. Een volgende versie wordt aan de voorjaarvergadering 2020 voorgelegd.

3. Beheer en inrichting

Algemeen

In 2019 is op het gebied van flora en fauna weer veel gebeurd. In dit hoofdstuk een weergave van alle beheer en ontwikkeling in het gebied.

Bijzondere fauna

In 2019 zijn op het gebied van dieren weer veel bijzonderheden gebeurd:

- Het voorjaar kwam op gang en begin maart kwamen op de Wyldlannen 4700 grutto's samen. Daarmee was de Alde Feanen weer de grootste slaapplek van de grutto's in Nederland.
- Het broedseizoen kende ook mooie resultaten, de inrichting van het Life-project heeft zijn vruchten afgeworpen voor de waterrietontwikkeling, er werden 28 territoria vastgesteld van de Roerdomp.
- Ook de zeearend broedde opnieuw en voor het 3e jaar op rij in de Alde Feanen, weliswaar buiten het oog van de camera's van Beleef de Lente, maar de gevechten met de Havik leverden mooie beelden op.
- Ook het paartje kerkuilen bij het beheergebouw had veel bekijks voor de camera van Beleef de Lente. Nadat het 1e legsel werd gepredeerd door een steenmarter, werden nog 2 legsel grootgebracht.

Beheer

In 2019 is de vogelkijkhut hersteld

In 2018 was de vogelkijkhut bij de aalscholverkolonie op de Grutte Krite afgebrand.

Op 11 juli 2019 werd een nieuwe vogelkijkhut geopend.

Voor het uitvoeren van beheerwerken was, na 2018, ook 2019 een prachtig jaar. Tot half maart werd er binnen het Life-project gewerkt aan het opruimen van struweel en jonge opslag in de verboste veenmosrietlanden. Een resultaat daarvan is dat de Veenmosorchis meer ruimte krijgt. In 2019 zijn hier 110 exemplaren van gevonden waarmee we de enige plek in Nederland zijn. Op 11 juli werd een nieuwe vogelkijkhut geopend bij de aalscholverkolonie op de Grutte Krite. Deze was in juni 2018 in brand was gestoken. Voor de herbouw is een project gestart waarbij leerlingen van ROC Friese Poort onder leiding van Bouwbedrijf De Jong & De Wal een nieuwe hebben gemaakt. Enorm bedankt voor ieders inzet.

De mooie zomer zorgde ervoor dat de beheersactiviteiten zonder veel druk konden worden uitgevoerd, de oogstwerkzaamheden konden plaatsvinden met als resultaat prachtige producten als hooi en strooisel die vanwege de droogte in Nederland en Duitsland hun bestemming vonden. Naast droogte leidde ook de muizenplaag tot schade aan enkele kaden en graslandpercelen, waarvan een deel opnieuw moest worden ingezaaid. De vele kilometers wandelpaden werden gemaaid en in samenwerking met de Marekrite werden de Marrekriteligplaatsen weer onderhouden door zeven maaibeurten uit te voeren. Met de herfst kwam de omslag in het weer, veel opruimwerk moet daarom blijven liggen tot het voorjaar 2020.

Punten van zorg is dat in 2019 enkele dodelijke bijtincidenten zijn geweest met loslopende honden die reeën pakten en dat steeds meer overtredingen gezien en bekeurd worden aan hardvaarders/speedboten. Mensen gaan zich steeds vrijer gedragen, net of moet alles maar mogen en kunnen.

Booming Business

Het LIFE project Booming Business valt samen met de doelen van de gebiedsontwikkeling Alde Feanen, maar is een afzonderlijk project met Europese subsidie (LIFE). Het project is in de laatste fase van uitvoering. Het project zou in 2019 worden afgesloten, maar door meevallende aanbestedingen in de afgelopen jaren was er de mogelijkheid om nog extra werkzaamheden uit te voeren. Een verzoek tot een jaar uitstel werd ingediend in Brussel en verkregen.

Vele 'hoempende' roerdompen in Nationaal Park De Alde Feanen

Het aantal roerdompen in De Alde Feanen is behoorlijk gegroeid. Er zijn in 2019 25 territoria geteld. In 2018 waren het er 18 en het jaar daarvoor 16.

Begin 2019 werd begonnen de vooroever van de Grutte Krite te verondiepen met grond en werden er 60.000 rietstekken aangebracht. Aan het einde van het groeiseizoen stond er al een mooie rietkraag achter de vooroever. Ook het opruimen van opslag en struweel in de veenmosrietvelden kon doorgang vinden tot half maart en zal ook in de winter 2019/2020 nog beslag krijgen. De Herinrichting Swette-De Burd werd afgesloten, het geplande fietspad op De Burd heeft het vanwege hoge financiële aanlegkosten niet gehaald. Wel werd nog een nieuwe laadlosplaats, een vrij liggend beheerpad en een composteerinrichting met percolaatwateropvang gerealiseerd. Hierdoor kan onze beheerder It Fryske Gea zelf een deel van afvalgras composteren en gebruiken als bodemverbeteraar rond de 3 plasdrasgebieden.

Woensdag 25 en donderdag 26 september was een afsluitend Life-symposium "Reuring in het riet", de 25e in Kampen rond het Zwarte Meer en 26e in de Alde Feanen. Ruim 80 natuurexperts uit binnen en buitenland kwamen bij elkaar om te leren van deze projecten.

Gebiedscommissie Alde Feanen

Binnen het herinrichtingsproject Alde Feanen werkt de gebiedscommissie aan plannen voor natuur, water, recreatie en landbouw. De commissie werkt in opdracht van provincie Fryslân aan deze doelen. Dit doen ze samen met It Fryske Gea, Wetterskip Fryslân en gemeenten Tytsjerksteradiel, Smallingerland en Leeuwarden. Samen met de streek maakte de commissie al plannen voor de eerste twee planonderdelen, die al helemaal klaar zijn. De plannen voor de derde uitvoeringsmodule zijn ook klaar en gaan nu in uitvoering.

Op dinsdag 4 juni 2019 is door GS de 3e module met reactienota op zienswijzen vastgesteld. Dit betekend dat er komende 4 jaar gewerkt kan worden aan de uitvoering van plannen in 7 deelgebieden. Dit betekent dat er onder de vlag van de Gebiedscommissie een aantal uitvoeringscommissies in het leven worden geroepen die de deelgebieden uitwerken en bestekken met vergunningstrajecten voorbereiden.

Hierdoor bestond 2019 voor de gebiedscommissie voor een groot deel uit planvorming. Hierbij gaat het om de voorbereidingen van:

- Het vervangen van een dieselgemaal: voor 2020 is al zeker dat Wetterskip Fryslan het dieselgemaal op de Wyldlannen gaat vervangen door een elektrisch visvriendelijk gemaal.
- Ophogen van kaden: door provincie, Wetterskip en It Fryske Gea is een begin gemaakt met een bestek voor het ophogen van de kaden van de zomerpolder Wyldlannen, Laban en Grondsma. Het betreft N2000 beheerplanmaatregelen.

- Aankoop van een melkveehouder: in het kader van de inrichting van NNN (voormalige EHS) wordt een melkveebedrijf aan de Alle om e Slachte aangekocht door de Provincie Fryslân. Op basis daarvan voert de gebiedscommissie een voorverkenning uit voor het gebied ten noodoosten van de Koaidyk tot en met Panhuyspoel. Dit om de haalbaarheid van een inrichtingsplan te bepalen. Dit zal uiteindelijk leiden naar een 4e module.
- Natuurontwikkeling Oksekop: de Oksekop is een boezemland van ca. 18 ha in de Wide Mûntsegroppe / Smeliester Sân, gelegen ten noordwesten van het dorpje Smalle Ee. Er wordt samen met de grondeigenaren naar gestreefd om het gebied volledig in te richten voor de gestelde doelen voor de natuur.

De polder de Hegewarren

De Hegewarren is een veenpolder ten zuiden van het Nationaal Park De Alde Feanen. De polder is omsloten door water, natuur- en recreatiegebieden. Door oxidatie van het veen, daalt de bodem. Dit heeft verregaande consequenties voor het waterbeheer van de polder.

Stavaza Hege Warren

In 2018 hebben de Staten de provincie huiswerk meegegeven voor de ontwikkeling van de Vaarwegen in Fryslân. Hiermee is de Hege Warren en de vaarweg naar Drachten in een breder dossier terecht gekomen. Hierbij gaat het om potentiële gebiedsontwikkeling m.b.t. de vaarweg Drachten, de ontwikkeling rondom vaarweg Heerenveen, een aanpak van de spoorbrug HRMK etc. Resultaat van dit onderzoek was dat de vaarweg naar Drachten geen prioriteit genoot.

De gebiedsontwikkeling rond De Hege Warren kreeg wel groen licht om verder uit te werken. In 2019 is de provincie gestart met een brede inventarisatie. Hiervoor zijn alle stakeholders benaderd voor input. Hierover hebben we als Nationaal Park ook meerdere keren afstemming gehad met de projectorganisatie. De opdracht van de projectgroep is de huidige gesignaleerde knelpunten op te lossen, niet nieuwe creëren. Er wordt nu alleen gekeken naar de mogelijkheden.

In 2019 heeft deze inventarisatie geleid tot twee onderzoeksrapporten: een rapport over de vaarwegen in Fryslân en een vervolgonderzoek over de toekomst van De Hege Warren. Deze onderzoeken moeten in 2020 uitmonden in een GS en PS document met daarin een aantal scenario's en keuzes. De provincie heeft aangegeven dat de Hegewarren een belangrijke rol spelen in de Stikstof problematiek. Hierdoor kan het zijn dat ontwikkelingen sneller gaan dan voorheen gedacht.

De landschapsbiografie

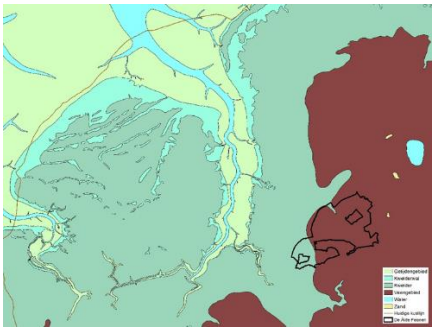

Met de landschapsbiografie wordt het verhaal van Nationaal park De Alde Feanen vertelt vanuit cultuurhistorisch perspectief.

Realisatie Landschapsbiografie

Voor het Nationaal Park De Alde Feanen is de wens gegroeid voor een landschapsbiografie. Dit past in de ontwikkeling naar Nationale Parken nieuwe stijl. Het doel hiervan is te komen tot een eenduidig verhaal van het gebied, wat onder andere kan worden gebruikt voor het beheer en de ontwikkeling van het gebied, maar ook de informatie voorziening over het gebied en de productontwikkeling voor recreatie en toerisme ondernemers. Het NP ziet haakjes voor de poorten naar het gebied (informatie voorziening), de verhalen over het gebied (lopende project) en het behouden van cultureel erfgoed. Het project wordt gefinancierd door It Fryske Gea, het Prins Bernard Cultuur Fonds, het Iepen Mienskip Funs en het Nationaal Park.

Mooie afbeeldingen van vroeger

In de landschapsbiografie wordt naast de ontwikkeling van de natuur vanaf de ijstijd ook aandacht besteed aan het menselijk handelen en de manier hoe mensen in het gebied leefden. Dit wordt geïllustreerd met mooie verhalen en afbeeldingen van vroeger.

Het onderzoek wordt uitgevoerd door Theo Spek (hoogleraar RuG) en Jeroen Wiersma (projectleider). In 2019 zijn ze begonnen met het ophalen van informatie uit de archieven van bibliotheken, musea, persoonlijke bezittingen/verhalen etc. Hiermee wordt de landschappelijke geschiedenis van het gebied in kaart gebracht door de eeuwen heen. Bovendien wordt de cultuur historische waarde van het gebied opgehaald. Speciale aandacht zal uitgaan naar het ontstaan van de dorpen en de wijze waarop de bewoners van het gebied hebben bijgedragen het huidige uiterlijk van het gebied. Begin 2020 is het onderzoek afgerond en beginnen ze met schrijven. In april worden de eerste resultaten verwacht.

4. Voorlichting, educatie en recreatie

Restyle foldermateriaal

In 2019 is een restyle doorgevoerd op het foldermateriaal. Folders van It Fryske Gea en De Alde Feanen dragen nu dezelfde uitstraling en dat maakt het voor de bezoeker een stuk eenvoudiger. In het kader van efficiency zijn ook enkele folders geïntegreerd, waardoor we alleen nog de activiteitenfolder en de Opstapkrant over hebben gehouden.

Opstapkrant

De gratis Op Stap Krant Nationaal Park De Alde Feanen is al jaren een groot succes. Ook voor de start van het toeristenseizoen 2019 hebben we daarom in samenwerking met Pilat Advies weer een Op Stap Krant gemaakt. Deze krant richt zich op bezoekers van De Alde Feanen en staat vol tips en suggesties om te genieten van het Nationaal Park. Dit jaar hebben we een aantal fiets-, wandel- en vaarroutes in de krant opgenomen. De krant is dit jaar voor het eerst ook in een Duitse versie verschenen in een oplage van 5.000 stuks, naast 20.000 Nederlandstalige exemplaren. De krant is wijd verspreid onder recreatiebedrijven en marketingorganisaties in de regio. De eindredactie was in handen van IVN. De opmaak en druk zijn verzorgd door Pilat Advies en de distributie is verzorgd door IVN en It Fryske Gea. In de loop van het seizoen waren we al de voorraad heen!

Verhalen vertellen

In 2018/2019 zijn verhalen verzameld uit/rond het Nationaal Park. Verhalen van mensen en beroepen van toen en nu. Naast de aloude volksverhalen geven deze verhalen ook een mooi beeld van de huidige werkelijkheid van dit gebied.

Uiteindelijk zijn er vijf verhalen opgehaald:

- De visser Ale de Jager: hij vertelt over de mysterieuze reis van de paling.
- De banketbakker Stefan Lenis: hij vertelt over hoe een boer en een bakker samen de afsprak maakten over de bakbrogge.
- Verhalenverteller Age Veldboom: hij vertelt over de opbouw van een museum, dat vaart op liefde en enthousiasme van een hechte groep vrijwilligers.
- Verhalenverteller en vernieuwend ondernemer Jacob Nauta: die vertelt over de omslag die zijn familiebedrijf heeft gemaakt en waarin hij zelf van boer een uitvinder werd.
- Verhalenverteller Tiete Franke: over een van zijn favoriete inwoners van de Alde Feanen, De duvel fan Earnewâld.

In 2020 wordt gewerkt aan toepassing van deze verhalen. In ieder geval is er al een route gemaakt, langs de locaties waar de verhalen zich afspelen.

Verhalen verteller Age Veldboom

Over de opbouw van een skûtsjemuseum

Verhalen verteller Jacob Nauta

Over de boer die uitvinder werd

Theatrale opening FdlN 2019

Tijdens de opening van het natuurfestival Fête de la Nature beloofden alle aanwezigen trouw aan het Nationaal Park en deden de belofte de verhalen over De Alde Feanen door te vertellen. Tijdens een ceremonie fungeerde Lutz Jacobi als buitengewoon trouw ambtenaar.

Fête de la Nature en de Open dag

Het weekend van 25 en 26 mei 2019 hebben we in het gebied weer het festival Fête de la Nature gevierd. Op donderdag 23 mei vond de opening plaats met een theaterstuk van Van Ravesteijn Theater en Events. Zij vertelden het verhaal van Sytze en Maaike, het kluizenaarsstel wat in De Alde Feanen leefde omstreeks 1920. Het weekend werd officieel geopend door Gedeputeerde Michiel Schrier, Ambassadeur Lutz Jacobi, en voorzitter Sipke Swierstra. Basisschoolkinderen uit Warten verzorgden een multimediapresentatie. Tot slot was er een foldermarkt voor alle toeristische ondernemers uit het gebied. Deze foldermarkt diende meer als aankleding voor de opening dan dat het een happening an sich was. Er waren ongeveer 60 personen aanwezig.

Open dag

Tijdens het weekend van Fête de la Nature houdt het bezoekerscentrum van het Nationaal Park ook altijd zijn open dag. It Fryske Gea en IVN hebben samen met ondernemers op zondag 26 mei deze jaarlijkse open dag georganiseerd. Het was weer een zeer geslaagde dag met ruim 2.000 bezoekers. Ook in regionale media en via sociale media is veel aandacht aan dit evenement besteed. Een mooi visitekaartje van wat NP De Alde Feanen de bezoeker te bieden heeft.

Evaluatie

Samengevat was het een geslaagd weekend. Diverse media hebben de persberichten opgepakt. Er waren in totaal 15 ondernemers die dat weekend een activiteit organiseerden. De belangstelling voor de activiteiten was groot. De wens is wel de komende jaren de diversiteit qua activiteiten uit te breiden en een grotere groep ondernemers deel te laten nemen. Kortom, Nationaal Park De Alde Feanen stond weer een weekend lang in de schijnwerpers.

Het educatie project voor basisscholen

iPad, smartphone, tv,...de wereld van kinderen bestaat uit veel schermen. Buitenspelen is niet meer de regel, eerder uitzondering. En dat terwijl we allemaal de positieve kanten van buitenspelen zo uit onze mouw schudden. Wat nu als de kinderen tijdens schooltijd buitenspelen? Als we leren combineren met gezonde lucht opsnuiven? Dat kan: in het buitenlokaal! In 2019 hebben we een eerste projectopzet opgesteld, met input van onder meer een aantal docenten van PCBO Smallingerland. In 2020 proberen we hier (externe) financiering voor te krijgen, zodat we daarna het project daadwerkelijk kunnen ontwikkelen.

Bijscholing vrijwilligers

In Nationaal Park De Alde Feanen zijn tientallen vrijwilligers actief. Onder meer als excursiegids, schipper of als baliemedewerker in het Bezoekerscentrum. Deze vrijwilligers vallen onder verantwoordelijkheid It Fryske Gea. In het voorjaar is door IVN twee keer een presentatie verzorgd over het hoe en waarom van het Nationaal Park. Daarnaast heeft IVN in overleg met It Fryske Gea een vrijwilligershandboek gemaakt met daarin informatie over ontstaan, beheer, natuurwaarden en recreatieve mogelijkheden in het Nationaal Park. Zodat de vrijwilligers ook het verhaal van het nationaal park kunnen meenemen tijdens hun activiteiten.

Cursus gastheerschap

Najaar 2019 stond een nieuwe Cursus Gastheerschap gepland. Echter bleek er in die periode ook een Cursus Gastheerschap Noardlike Fryske Wâlden gepland te staan. Deze cursus speelt deels onder dezelfde ondernemers, die voor Nationaal Park de Alde Feanen van belang zijn. Daarom is besloten de Cursus Gastheerschap NP De Alde Feanen te verplaatsen naar het voorjaar 2020. IVN organiseert deze cursus.

Excursies externen

In 2019 zijn ook een aantal excursies en activiteiten voor externen verzorgd. Dit werd georganiseerd door IVN:

- IVN Watergidsenopleiding: 20 deelnemers van de IVN Watergidsenopleiding bezochten op 5 juni Nationaal Park De Alde Feanen. De IVN coördinator van NP De Alde Feanen verzorgde hier een module over ecologie en waterkwaliteit. De deelnemers waren vrijwilligers en medewerkers van natuurorganisaties en Wetterskip Fryslân.
- Van Hall Larenstein: Op 11 juli verzorgde IVN een excursie voor docenten van Hogeschool Van Hall Larenstein. De 25 deelnemers zijn ondergedompeld in het thema watermanagement.
- Uitwisseling NP Drentsche Aa: Op 7 september kregen we bezoek van 30 collega-vrijwilligers van NP Drentsche Aa. IVN organiseerde en leidde deze dag. Onze medewerkster voorlichting en educatie vertelde bovendien kort over het bezoekerscentrum en de rol van vrijwilligers in ons gebied.

Bezoekerscentrum NP De Alde Feanen

Voor de toekomst van het bezoekerscentrum zijn we op zoek naar een juiste en duurzame invulling. Een centrale ontmoetingsplek blijft wenselijk, met daarin een combinatie van de functies zoals een centrale balie, een expositie ruimte, kantoor en horeca.

Status Bezoekerscentrum

Eind 2018 is een brainstorm georganiseerd en op basis daarvan een advies aan It Fryske Gea (IFG) gegeven. Voor een oplossing zijn drie scenario's in beeld:

1. Het invullen van de ontstane ruimte: deze is het meest onwaarschijnlijk.
2. Het verbouwen of nieuwbouwen van de huidige locatie: voor de huidige functie is het gebouw te groot. De verbouw of nieuwbouw kan de huidige optimaal tot zijn recht laten komen.
3. Het verkopen van de huidige locatie: het gebouw krijgt dan een nieuwe eigenaar. Keuze is dan om een deel van het gebouw (tijdelijk) terug te huren of volledig afscheid te nemen van die locatie.

Begin 2019 heeft een taxateur, die gespecialiseerd is in recreatieve objecten, de opname gedaan voor de taxatie van het gebouw en omliggend terrein. Uit de taxatie is een prijsindicatie gekomen en daarmee is IFG de markt op gegaan. In 2019 hebben ze hier concreet met drie partijen over in gesprek geweest. Uitgangspunt voor de gesprekken is dat het bezoekerscentrum van IFG/ Nationaal Park De Alde Feanen op de huidige locatie kan blijven, al dan niet in aangepaste vorm. Verwachting is dat begin 2020 helderheid komt.

Project Openbaar Vervoer

Eind 2018 hebben we voor het eerst met Arriva en de provincie gesproken over mogelijkheden voor een pilot om de toegankelijkheid van het Openbaar Vervoer naar het gebied te verbeteren. Begin 2019 hebben we enkele overleggen met hen gehad en hebben we een arrangement op kunnen zetten. We bieden bezoekers een speciaal OV arrangement waarbij bezoekers voor een dag met de bussen van Arriva in Fryslân en de opstapper tussen Earnewâld en Nijega. Het arrangement is geldig tot 27 oktober 2019 en is te koop als E-ticket via https://www.arriva.nl/eticket/g?ticket_type_id=360. Tevens zijn de tijden aangepast en is een extra halte voor een belbus bij het bezoekerscentrum.

Openbaar vervoer mogelijkheden

Vanaf 2019 heeft het nationaal park De Alde Feanen de samenwerking opgezocht met Arriva. Hier is een mooi arrangement uit voortgekomen, is een extra belbus halte gerealiseerd en zijn de tijden enigszins aangepast voor betere aansluiting op de reguliere buslijnen.

Alde Feanen Challenge

Op zondag 25 augustus vond de 7e editie van De Alde Feanen Challenge plaats met in totaal 80 teams in twee wedstrijdklassen. In tegenstelling tot eerdere edities is de personele bijdrage vanuit het Nationaal Park sterk beperkt. Het Nationaal Park levert een financiële bijdrage en de stichting De Alde Feanen Challenge is nu de penvoerder. De organisatie lag in handen van de vrijwilligers van de stichting, de Survivalclub uit Leeuwarden en Dorpsbelang Earnewâld. It Fryske Gea en IVN hebben (facilitaire) hand- en spandiensten verricht.

5. Marketing en communicatie

Als Nationale Parken organisatie werken op diverse manieren samen met partijen in en rond het gebied. In dit hoofdstuk een opsomming van enkele van die samenwerking in 2019.

Fête de la nature

Dit natuurfestival hebben we al beschreven in het hoofdstuk Voorlichting en Educatie, maar valt tevens onder de noemer van marketing en communicatie. Met een dergelijk weekend zetten we het gebied weer even in de schijnwerpers en laten we zien wat het Nationaal Park te bieden hebben.

Fotowedstrijd tijdens Instameet

Om mensen te stimuleren mooie foto's te posten is aan de Instameet een fotowedstrijd verbonden. Dit is de winnende foto op basis van licht, techniek en compositie.

Instameet

Op zondag 16 juni heeft het Nationaal Park haar eerste Instameet georganiseerd. Het doel van de instameet was in een korte tijd een zo groot mogelijke groep mensen via Instagram en andere (sociale) media te bereiken en het park positief onder de aandacht te brengen. Namens het Nationaal Park lag de organisatie bij Pilat Advies, met inhuur van Pixus en Skriuw. De verantwoordelijkheid voor het ochtendprogramma lag bij Pixus. Pilat Advies was samen met Skriuw verantwoordelijk voor het middagprogramma.

De organisatie verliep binnen de werkgroep prima. Verder was er nauwe samenwerking met andere marketingpartijen, zoals Merk Fryslân en de regio marketeers. De startlocatie van de Instameet was het Bezoekerscentrum van het Nationaal Park De Alde Feanen. Dit was een mooie locatie hiervoor, met voldoende ruimte voor een introductie/korte presentatie binnen en de overige activiteiten buiten, zoals de lunch. Gelukkig zat het weer ook mee hiervoor.

Sponsoren

Er zijn heel veel mensen die op een positieve wijze hebben bijgedragen aan het slagen van dit evenement. We willen onderstaande sponsoren nadrukkelijk bedanken. Zonder hen was het evenement niet mogelijk geweest.

- Activiteitenboerderij de Wartenster (pramen)
- De Twirre (Praam)
- Annage (Skûtsje)
- Frysia Drachten (Skûtsje)
- Provincie Fryslân (Statenjacht)

De provincie Fryslân bereid gevonden dat het Statenjacht met de vloot mee vaart, met de gedeputeerde Michiel Schrier als gastheer. Verder waren aan boord:

- De heer Riekes Lie, Lid van het Dagelijkse Bestuur van Nationaal Park De Alde Feanen
- De heer Durk Mous, directeur Rabobank Friesland Drachten Oost
- Mevrouw Aaltje Rispens, voorzitter gebiedscommissie Alde Feanen
- De heer John Haitsma, secretaris Overlegorgaan

Groei op Instagram

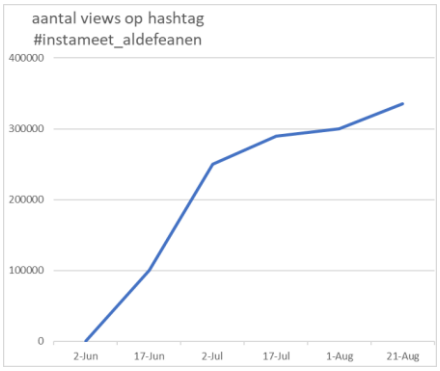

De groei van het aantal unieke views op de hashtag #instameet_aldefeanen sinds de instameet op 16 juni 2019.

Bereik Instagram

Op 1 juli waren er ruim 540 foto's onder de hashtag #instameet_aldefeanen op instagram geplaatst. Het social media bereik, uitgedrukt in het aantal unieke views, was ruim 335.000 views. Op 1 augustus zien we het aantal foto's dat geplaatst wordt nog steeds toenemen. Als organisatie hadden gehoopt op 500.000 unieke views. Dat is helaas niet gelukt, maar dat werd gecompenseerd door het grote aantal foto's dat gepost is en de regionale media-aandacht van kranten en Omrop Fryslân. De Instameet en alle media-aandacht daaromheen heeft ook positief bijgedragen aan de groei van het aantal volgers op het Instagram-account van het Nationaal Park. Het account is gegroeid van 500 naar plusminus 730 volgers.

Evaluatie marketingstrategie

Elizabeth Pilat is halverwege 2019 gestopt met de uitvoering van de Marketing en Communicatie van het Nationaal Park. We zijn met Merk Fryslân in gesprek gegaan om de uitvoering op zich te nemen. We vonden dit echter ook een mooi moment om de marketingstrategie te herijken. Hier hebben we voor de zomervakantie 2019 de eerste gesprekken met Merk Fryslân over gehad. Roger Davids is hun strateeg die ons hierbij helpt. Op basis van interviews en excursies te water en te voet heeft hij een eerste beeld gekregen en een strategie uitgewerkt. Net na de zomer is de evaluatie afgerond en is een nieuwe marketingstrategie geschreven. Die is besproken met de werkgroep en uiteindelijk ingebracht bij het Overlegorgaan.

Doel van de strategie

Er komen sowieso mensen naar ons NP. Vanuit de landelijke trend geeft het NBTC aan dat de komende jaren het toerisme fors gaat stijgen. De juiste communicatie moet ervoor zorgen dat we de juiste doelgroep aanspreken en dat we zorgen voor de juiste spreiding in het gebied.

Resultaten evaluatie

- Uit de evaluatie blijkt dat we goed bezig zijn, maar we willen meer richting geven over hoe we natuur en cultuur beter op agenda kunnen zetten. Dat willen we onder andere bereiken door de dorpen actiever te betrekken.
- Uitdaging voor komende 5 jaar: betere samenwerking stakeholders (ook met gemeenten) en versterken financiële armslag
- Het belang van het brede verhaal: in andere parken worden alle activiteiten in het gebied onder de noemer van het NP benoemd. Hierdoor geven die vaak een veel omvangrijker beeld. In De Alde Feanen hebben we ook veel activiteit, zoals bijvoorbeeld op het gebied van gebiedsontwikkeling, maar benoemen we dat als losse initiatieven.
- De wens is om 'Samen één verhaal te vertellen'. Ieder zijn individueel verhaal zal daaronder moeten passen. Dat maakt het gebied herkenbaar. De landschapsbiografie die nu in ontwikkeling is, kan hier een goede bijdrage aan leveren.
- Groei meest interessante doelgroepen: we gaan op zoek naar de kwaliteitstoerist (independent explorer). Die heeft respect voor mens & natuur en bezorgen minder overlast.
- Via routes het gebied beleven: met de dorpen gaan we in gesprek over de beste routes (vaar, fiets en wandel) om via het dorp het gebied het beste te kunnen beleven.

6. Landelijke ontwikkelingen

In 2017 heeft het Rijk besloten het Nationale Parken netwerk te versterken en de parken te ondersteunen in haar door ontwikkeling. Om die doorontwikkeling te begeleiden is een Nationale Parken Bureau (NPB) opgericht, die nu samen met SNP (Samenwerkingsverband Nationale Parken) de parken hierin begeleid. Dit heeft de eerste twee jaar uitgemond in een verkiezing voor het mooiste natuurgebied van Nederland, een nieuwe standaard en een internationale campagne.

Het NPB ondersteunt de Nationale Parken die zich door willen ontwikkelen naar die nieuwe standaard. Dit doen ze hoofdzakelijk aan de hand van diverse leernetwerken en workshops over de diverse onderwerpen die in de richtlijn staan beschreven. Ook hebben ze verschillende werkgroepen opgericht om bepaalde onderwerpen verder uit te werken. Enkele voorbeelden zijn een symposium over de samenwerking met landbouw, een leernetwerk marketingstrategie, een workshop over governance en een bijeenkomst hoe om te gaan met de nieuwe standaard.

LNV wil een proces inzetten, gericht op het verhogen van de kwaliteiten van de Nationale Parken, het versterken van de betrokkenheid van de samenleving bij natuur en het realiseren van een betere marktpositie van de Nationale Parken. De ambities richten zich op het ontwikkelen van grotere parken met een zo compleet mogelijk landschaps-ecologisch systeem. Daarbij gaat het om het versterken van de gebiedsidentiteit en de beleefbaarheid. Daarnaast is de verbondenheid met de regionale gemeenschap en educatie en onderzoeksprogramma's van belang.

Parken die zich willen ontwikkelen richting de ambities in de standaard wil LNV extra ondersteunen. Hiervoor stelt LNV eenmalig een bedrag van €6 miljoen beschikbaar. Hierbij is het van belang dat dit wordt aangevuld met minimaal 50% cofinanciering vanuit de regio. Dit bedrag kan parken helpen bij het vormgeven van gebiedsprocessen om de natuur-, cultuurhistorische en landschappelijke kwaliteiten te versterken. Nationale Parken die de ambities in de standaard vertalen naar de praktijk kunnen ondersteuning krijgen.

Over het al dan niet (wettelijk) verankeren van de standaard voor alle parken wil het LNV nog geen definitieve afspraken maken. Het is belangrijk dat de parken er eerst ervaring mee opdoen. Op basis van deze ervaringen worden verdere stappen zetten.

Onze oriëntatie op de nieuwe standaard

Eind 2019 is de parken gevraagd welk park ambities heeft om door te ontwikkelen en op welke wijze ze dan van die regeling gebruik willen maken. Samen met It Fryske Gea, IVN, Merk Fryslân en de RuG hebben we een eerste aanzet gemaakt. Het voorstel voor de aanpak van het Nationaal Park De Alde Feanen naar de nieuwe standaard is dit op te knippen in twee delen. Deel 1 is het proces met een brede oriëntatie op de diverse scenario's die er zijn om maatschappelijke thema's op te pakken en het gebied uit te breiden en het uitwerken van de gekozen scenario's.

Deel 2 zijn de projecten die voortkomen uit de gekozen scenario's. In 2020 zal meer bekend worden over de regeling en haar voorwaarden en zullen we dit eerste concept verder aan moeten vullen.

Uitwisseling en samenwerking

Op diverse manieren werken we als Nationaal Park samen:

- Overige Nationale Parken: via het coördinatoren overleg en het Algemeen bestuur van het SNP houden we als NP nauw contact met de overige 21 Nationale Parken.
- De coördinator van IVN in NP De Alde Feanen heeft geregeld overleg met de collega's in de andere NP's in Nederland. Dat zorgt voor onderlinge uitwisseling van kennis en ervaring. Deze kruisbestuiving zorgt voor vernieuwing in ons aanbod en geeft anderen een kijkje in onze keuken. Daarnaast sluiten we meer en meer aan bij landelijke én Europese programma's en activiteiten van IVN Natuureducatie, de landelijke Nationale Parken en Europarc. Zo werken we samen aan een sterk netwerk en een sterk merk.
- Europarc: Europarc is het Europese samenwerkingsverband, Nationaal park De Alde Feanen ook lid van is. Deze organisatie zorgt voor Europese borging van het stelsel, zowel op politiek vlak als ook de netwerkvorming en kwaliteitsverbetering. Elk jaar wordt ergens in Europa de jaarlijkse Conferentie georganiseerd. Dit is het belangrijkste evenement voor professionals uit beschermde gebieden in Europa. In 2019 was het Natuurbeschermingsagentschap van Letland de gastheer van een geweldige conferentie die plaatsvond in Jurmala, een kuststad aan de rand van het Kemeri National Park. Dit jaar lag de nadruk van de conferentie op de rol van de natuur in de menselijke gezondheid. De deelnemers werden uitgedaagd om oplossingen te vinden in de vorm van "EUROPARC Green Prescriptions", die ons zullen helpen de waarde van de natuur te vergroten in meerdere sectoren van ons leven: politiek, zakelijk, gezondheid, kunst en ruimtelijke opgaven.

Europarc Conference 2019

De jaarlijkse EUROPARC Conferentie is het belangrijkste evenement voor professionals in beschermde gebieden in Europa. In 2019 was Letland de gastheer. 4 dagen, 370 deelnemers uit 40 landen en één leidende vraag: hoe kunnen we de natuur in ons hoofd zetten?

Kemeri National Park

Het Nationaal Park is relatief laag en vlak gebied aan de kust van de zee. Daarom is een groot deel van het ecosysteem van het park wetlands. Het Nationaal Park Ţemeri is een wetlands park!

Evaluatie IVN

Het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit verstrekt subsidie aan IVN voor het coördineren van natuureducatie- en communicatieactiviteiten in de Nationale Parken. In de periode 2011 – 2013 ging het om € 1,5 miljoen per jaar, sinds 2014 bedraagt de subsidie € 1 miljoen per jaar. Dit zijn middelen ter ondersteuning in alle NP's. De bijdrage per NP verschilt sterk.

De subsidie is vanaf 2014 gericht op het coördineren van natuureducatie - en communicatie activiteiten die door verschillende partijen binnen de Nationale Parken worden uitgevoerd. Tot 2014 was de subsidie gericht op zowel de coördinatie als op uitvoering van activiteiten. In het kader van de NP nieuwe stijl zijn de activiteiten van IVN geëvalueerd door onderzoeksbureau Berenschot.

De algemene conclusie is dat de Nationale Parken zeer tevreden zijn over de inzet van IVN. Advies is wel sterker op de doelmatigheid te sturen, meer vraag gestuurd te gaan werken en de inzet beter te monitoren. Uit het onderzoek kwamen de volgende aanbevelingen:

1. Benut het lopende proces rondom de ontwikkeling van de standaard voor Nationale Parken om strategische doelen voor onderhavige subsidie te formuleren, zoals het vergroten van draagvlak, versterken van betrokkenheid en doelen ten aanzien van het bereik van specifiek doelgroepen. Er is een helder antwoord nodig op de vraag wat LNV wil bereiken met Nationale Parken en natuureducatie.
2. Verstrek de subsidie na een overgangsperiode via een overkoepelend gremium waarin alle stakeholders die betrokken zijn bij de Nationale Parken verenigd zijn (TBO's, IVN, Samenwerkende Nationale Parken). Dit gremium vormt (op termijn) de landingsplaats voor deze subsidie en draagt de verantwoordelijk voor de verdeling van de subsidie over de Nationale Parken.
3. Laat de bestaande verdeling van subsidiemiddelen over de Nationale Parken los en maak deze afhankelijk van objectieve criteria die gericht zijn op het borgen van doeltreffende en doelmatige inzet van subsidiemiddelen, zoals:
   - Een gedragen educatie- en communicatieplan van het Nationale Park.
   - Bijdrage aan de doelen van de subsidie.
   - De mate van cofinanciering (zoals door provincies en gemeenten).
   - De mate waarin flankerend beleid is vormgegeven in de omgeving van het Nationale Park.
   - De mate van 'volwassenheid' van samenwerking van de partijen binnen het Nationale Park.
4. Geef IVN na een overgangsperiode van 1 à 2 jaar om te anticiperen op de veranderingen die de wijziging van de subsidieverstrekking voor de organisatie zal betekenen.

Landelijke Klokhuisdag 2019

Vorig jaar is landelijk het initiatief genomen om in de klokhuisreeks de nationale parken meer onder de aandacht te brengen bij jeugd. Hiervoor zijn enkele parken benaderd voor filmmateriaal voor enkele TV uitzendingen en er wordt op een centrale plek in Nederland een Klokhuisdag georganiseerd, waar alle parken zich kunnen presenteren. Alle parken is gevraagd die dag een kinderactiviteit te organiseren die goed past bij het gebied.

De dag heeft plaatsgevonden op woensdag 1 mei 2019. De secretaris, IVN, vrijwilligers en ondernemer Jurjen Veldboom (Outdoor Veldboom) hebben met een stand en activiteiten duizenden kinderen en hun ouders/verzorgers laten kennismaken met Nationaal Park De Alde Feanen. Het lopen in waterballen en vangen en bekijken van waterdiertjes trokken veel belangstelling.

De volledige Klokhuisdag is succesvol verlopen. Van de dag is een video gemaakt. Google naar https://youtu.be/f02CbNxl0R8 voor het video verslag.

De Nationale Parken Klokhuisdag

Nationaal Park De Alde Feanen stond er met algemene informatie,

Uitleg over de waterdiertjes in het gebied,

En een waterbal als activiteit om te ervaren hoe waterdiertjes drijven op het water.

7. Wetenschappelijk onderzoek

In het park wordt veel onderzoek gedaan naar kenmerken en kwaliteiten van het landschap en de diversiteit van de diersoorten. Deze onderzoeken worden gedaan voor het reguliere beheer, maar ook voor ontwikkelen zoals het LIFE project, de gebiedscommissie en Natura 2000. De belangrijkste opdrachtgevers van die onderzoeken zijn It Fryske Gea, de provincie en Wetterskip Fryslân. In onderstaande de onderzoeken die zijn gedaan in 2019.

(Voor-)onderzoeken tbv 3e Uitvoeringsmodule GO Alde Feanen

Voor het opstellen van de inrichtingsplannen zijn verschillende onderzoeken uitgevoerd. Hieronder wordt beschreven welke onderzoeken zijn uitgevoerd of op dit moment worden uitgevoerd.

1. **Opname inrichtingswerkzaamheden boezem hooilandpolders de Alde Feanen; 19-10-2016; Successie Natuurzaken; Nico Minnema**

In het najaar van 2016 zijn de zomerpolders Wyldlannen, Laban, polder Grondsma en de Twa-San-Meden geïnventariseerd door Successie Natuurzaken. Er is onderzocht welke maatregelen nodig zijn voor een goed hooilandbeheer.

2. **Inrichting Westersanning, Alde Feanen (Bodem en fosfaatonderzoek Westersanning); Rapportnummer 2016.47; 31-3-2017; Onderzoekscentrum B-ware; Jose van Diggelen et.al.**

In de Westersanning (noord en zuid) heeft B-ware bodemonderzoek gedaan. Via monsters is bepaald wat de voedselrijkdom is van de verschillende percelen. Daaruit blijkt dat veel percelen heel voedselrijk zijn. Bij voorkeur moet de bovenlaag afgegraven en afgevoerd worden. Een andere manier is het gebied via een gerichte bemesting nog jaren zo productief mogelijk te houden. Intensief maaien en afvoeren moet leiden tot afvoer van het overtollige fosfaat uit de bodem.

3. **Aanvullend bodem en fosfaatonderzoek Westersanning-Noord; 2018; Onderzoekscentrum B-ware**

Voor Westersanning-Noord is ervoor gekozen de voedselrijke delen deels af te graven en die te verplaatsen naar andere voedselrijke delen. Het verhogen van de waterpeilen zal de voedselarmere onderlagen van veen dat nog geen aarde geworden is conserveren, terwijl de opgehoogde delen ondanks de hogere peilen goed beheerd kunnen blijven. In het voorjaar van 2018 is aanvullend bodemonderzoek uitgevoerd om de bodemlagen en de fosfaatgehaltes in kaart te brengen.

4. **Aanvullend Uitmijnadvies Westersanning Zuid; rapportnummer RP-18.034.18.22;**

28-5-2018; Louis Bolk Instituut en Onderzoekscentrum B-ware; B. Timmermans, E. Verbaarschot en J. van Diggelen

Omdat voor het zuidelijk deel van Westersanning uitmijnen de meest gewenste en de meest kansrijke beheersmaatregel zou zijn, is hiervoor aanvullend onderzoek gedaan.

Het Louis Bolkinstituut heeft, in samenwerking met B-ware, een gericht uitmijnadvies geven. Kort samengevat komt het er op neer dat de meest oostelijke percelen met de bestaande vegetatie goed uitgemijnd kunnen worden, de middelste percelen suboptimaal, terwijl de westelijke percelen een dermate in productieve grasmat hebben dat uitmijnen slechts matig tot slecht mogelijk is.

5. Ecologische beoordeling Herinrichting Alde Feanen – Derde Uitvoeringsmodule; A&W rapport nr. 2522; 26 februari 2019; Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek bv; E. van der Heijden en E. Schut

Het onderzoek dat aan deze rapportage ten grondslag ligt, is een ecologische quickscan. Bij een quickscan worden de (potentieel) aanwezige wettelijk beschermde natuurwaarden in en nabij de planlocaties in kaart gebracht. Vervolgens wordt bepaald of de betreffende natuurwaarden negatieve effecten ondervinden van de maatregelen en wordt dit beoordeeld in het kader van de vigerende ecologische wet- en regelgeving. Dit betreft de Wet natuurbescherming, de Verordening Romte en de Weidevogelnota 2014-2020 (Provincie Fryslân). Indien van toepassing worden aanbevelingen gedaan voor mitigatie en eventueel noodzakelijk aanvullend onderzoek.

6. Plangebied polder de Wyldlannen in de Alde Feanen tussen Earnewâld en Grou; 28-2-2019; RAAP-rapport 3748; RAAP; drs. H.W. Veenstra

In de Wyldlannen is in de herfst 2018 / winter 2018-2019 een archeologisch vooronderzoek uitgevoerd: een inventariserend veldonderzoek naar 13 mogelijke terpen. Voor de overige gebieden binnen de 3e uitvoeringsmodule is geen archeologisch onderzoek nodig vanwege lage verwachtingen.

7. Effecten peilverhoging Wolwarren en Westersanning; oktober 2018; vooronderzoek door Provincie Fryslân; D. van Buren (geen officieel geregistreerd onderzoeksrapport)

Door de provincie Fryslân is in oktober 2018 een notitie opgesteld naar de effecten van peilverhoging en overleg met Wetterskip Fryslân als bevoegde instantie. Conclusie is dat de effecten van de peilveranderingen zich grotendeels beperken tot het gebied waar de peilverandering optreedt en zijn de effecten daarbuiten veel kleiner. Lokaal kunnen wel effecten voor derden ontstaan. In het kader van de waterwetvergunning zal hier nog nader aandacht aan worden geschonken.

8. VOORONDERZOEK, naar conventionele explosieven uit de Tweede Wereldoorlog in het gebied Alde Feanen (FR).; rapport nummer S2019.022; 15 april 2019; Leemans Speciaal-werken B.V.;

bestaande uit 3 delen, te weten:
-- S2019.022_PFL_ALDE_FEANEN_LEEUWARDEN_VO_vA
-- S2019.022_PFL_ALDE_FEANEN_SMALLINGERLAND_VO_vA
-- S2019.022_PFL_ALDE_FEANEN_TYTSJERKSTERADIEL_VO_vA

Om tijdig inzicht te hebben in mogelijke obstakels als gevolg van NGE (niet gesprongen explosieven) heeft de provincie voor de gebieden waar de inrichtingsmaatregelen plaats vinden een bureau onderzoek naar de mogelijk aanwezige NGE uit laten voeren.

Wetterskip Fryslân

In 2019 is door Wetterskip Fryslân in Alde Feanen uitgebreid onderzoek gedaan in het kader van het LIFE project Booming Business. Op achttien locaties zijn vierwekelijks fysisch chemische parameters bepaald, zoals doorzicht, zuurgraad en watertemperatuur, maar zijn ook nutriënten en zware metalen onderzocht. Deze bemonsteringen worden doorgezet in 2020. In de nazomer zijn op 37 locaties waterbodem- en poriewatermonsters genomen om inzicht te krijgen in de nalevering van fosfor uit de waterbodem. Dit betrof een zogenaamde effectmeting, want dezelfde locaties zijn in 2014 ook bemonsterd voordat de LIFE maatregelen (baggeren, wegvangen van bodemwoelende vissen) zijn uitgevoerd. In het najaar van 2020 worden de resultaten van deze onderzoeken opgenomen in de monitoringsrapportages binnen het LIFE traject.

Booming Business

In 2019 is in het kader van het Life-project 'Booming Business' in de Alde Feanen naar meerdere aspecten monitoringsonderzoek uitgevoerd. Naast dat van Wetterskip Fryslân naar waterkwaliteit en waterbodemkwaliteit betrof dat voortgaand onderzoek naar de ontwikkeling van de verschillende deelgebieden na het uitvoeren van maatregelen eerder in het Life-project. Zo zijn er metingen gedaan aan de ontwikkeling van rietvegetaties en aan het voorkomen van moerasbroedvogels daarin. Verder is in een tiental wateren (plassen en petgaten) het doorzicht bijgehouden en heeft daar in de zomer een kartering van waterplanten plaatsgevonden. In dezelfde gebieden is ook een visstandopname gedaan om de ontwikkeling van de vispopulatie te kunnen volgen. In 2020 volgt voor het gehele Life-project de 'eindmonitoring' en is de rapportage daarover tegen het einde van dat jaar te verwachten.

8. Monitoring

Bezoekerscentrum

Het aantal bezoekers aan het Bezoekerscentrum in 2019 waren 36.457. Dit is iets minder dan vorig jaar, waar we ca. 38.864 bezoekers telden. Dit heeft in sterke mate te maken met het feit dat 2018 Leeuwarden Culturele hoofdstad van Europa was, wat zowel meer Nederlandse als buitenlandse gasten naar het gebied trok. De expositie van de Lancaster hadden we in 2019 voor het tweede jaar. Dit leverde 11.341 bezoekers op, iets meer dan in 2018, waar 10.191 bezoekers op de expositie af kwamen.

Excursies en activiteiten

Door de medewerkster V&E en vrijwilligers van It Fryske Gea worden vele excursies in Nationaal Park De Alde Feanen verzorgd. De medewerkster V&E stelt jaarlijks een excursieprogramma op.

De schoolreizen en de excursies waren net als voorgaande jaren de trekkers van het bezoekerscentrum. Jaarlijks gaan een paar duizend recreanten en met name gezinnen, op deze wijze de natuur in. De excursies zijn een belangrijke pijler voor het bezoekerscentrum en zijn in 2019 weer iets gestegen ten opzichte van het jaar daarvoor. Ook hebben weer veel kinderen het park bezocht. In 2019 zijn maar liefst 4941 kinderen met ons mee gegaan de natuur in. Dit is een stijging van 20% ten opzichte van vorig jaar. Trend is wel dat het aantal schoolreizen langzaam afnemen. Hierover loopt een onderzoek naar het vinden van de juiste communicatie kanalen en is het programma in ontwikkeling.

In onderstaande tabel de ontwikkelingen van de afgelopen jaren.

Excursies bezoekerscentrum	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Open dag	1.400	2.500	3.500	3.500	2.500	3000
Challenge	64	138	140	140	140	140
Reguliere excursies	1.277	2.138	2.371	1.995	4.427	4877
Jeugd excursies	707	723	1.259	1.013	966	1593
Rugzakroutes/kinderfeestjes	1.362	1.175	1.911	2.135	863	1412
Schoolreizen	2.316	2.290	2.672	2.333	2.264	1936
Totaal	**7.126**	**8.964**	**11.853**	**11.116**	**11.160**	**12.958**

Tabel: aantal deelnemers aan georganiseerde activiteiten

Digitale zichtbaarheid

In 2019 hebben we weer op diverse momenten via website en sociale media aandacht gegeven aan het gebied. Dit gebeurd gestructureerd op basis van een content jaarkalender, maar ook ad hoc berichten op basis van de actualiteit.

Website

Er zijn in totaal 53.963 bezoekers geweest in 2019 op www.np-dealdefeanen.nl. De hoogste pieken zijn te zien in de periode begin mei t/m eind augustus. Mensen blijven gemiddeld 2.30 minuten op de website en het bounce percentage is erg laag. Deze beide scores zijn erg positief. Dat betekent dat de bezoeker niet snel weg klikt en ook geruime tijd blijft lezen of gaat doorklikken. Van de 54.963 bezoekers komen 45.986 (83,7%) uit Nederland. 30% van deze bezoekers komt uit Friesland. 24% uit Noord Holland en 9% uit Zuid Holland. De overige provincies behalen 5% of lager.

Uit de data kan ook worden gehaald met welk device bezoekers de website benaderen. Voor 52% van de website bezoekers is dit met een mobiele telefoon, 33% doet dit via een desktop en 15% met een tablet.

Sociale media

Het aantal volgers op Facebook is van 2836 naar 2984 gegaan. Gemiddeld bereik van een bericht is 1000 (met gemiddeld 3 posts per week worden 3000 mensen bereikt met Facebook). 64% van de bezoeker is vrouw, 36% man. 93% van de bezoekers komt uit Nederland, voor de rest het grootste deel uit Duitsland en België.

Op Instagram heeft het Nationaal Park 700 volgers. Het gemiddeld bereik van een bericht is 300 (met gemiddeld 2 posts per week worden 600 mensen bereikt via Instagram). De grootste doelgroep op Instagram zijn in de leeftijd van 25-54, 62% is vrouw en de volgers wonen voornamelijk in Leeuwarden Drachten, Bergum, Eernewoude en Groningen.

Op twitter is ook een kleine groei zichtbaar, maar is het Nationaal Park minder actief. De afgelopen jaren merken we dat onze doelgroep vooral op Facebook en Instagram actief is. Berichten op Twitter wordt nauwelijks op gereageerd, terwijl we op de andere gremia een mooie community aan het opbouwen zijn.

In onderstaande tabel de ontwikkelingen van de afgelopen jaren.

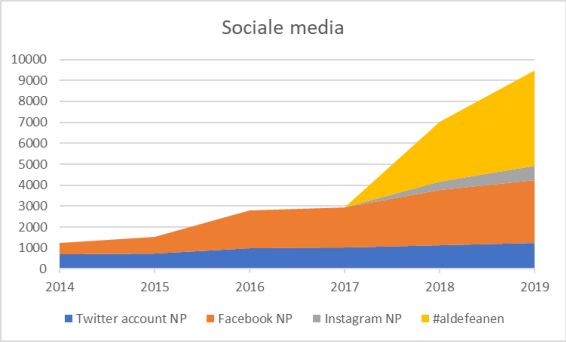

Grafiek: groei in sociale media aandacht

Flora en fauna

De flora en fauna deden het goed in 2019, naast de broedende zeearend met 1 grootgebracht jong, deed ook de roerdomp het goed met 28 territoria. Aan de Prikwei nam ook het aantal broedgevallen van weidevogels toe.

De petgaten die de afgelopen jaren (tijdelijk) zijn afgesloten van de boezem maakten een mooie omslag. Helder water zorgde voor zonlicht op de bodem en daardoor konden waterplanten als verschillende fonteinkruiden, smalle en breder waterpest maar ook krabbenscheer zich ontwikkelen.

Bij florakartering werden 110 exemplaren van de zeldzame Veenmosorchis gevonden in de Alde Feanen, deze orchidee is klein en doordat hij groen is bijna niet te vinden.

Ook vond in 2019 door It Fryske Gea de 6-jaarlijkse beheerevaluatie plaats, opgedeeld in 3 thema's werden moeras, riet- en graslanden nagelopen en werden aandacht- en verbeterpunten beschreven.

Zorg was er ook, rond de zomer vonden 2 reeën de dood door een bijtincident met loslopende honden. Ondanks alle bebording zijn loslopende honden nog steeds een groot probleem in de Alde Feanen, waarvoor helaas ook tientallen proces-verbalen worden opgemaakt. En zorg is er ook voor de rietkragen in de Alde Feanen, recreatievaart met hoge snelheid zorgt voor afslag van rietkragen. In de Sytse-Maaikesleat sloegen 2 stukken rietkraag over een lange lengte weg.

Totaal aantal bezoekers

Maar een klein deel van de bezoekers aan het gebied komt in het bezoekerscentrum of doet mee aan georganiseerde activiteiten. Aangezien het gebied vrij toegankelijk is, is het lastig te meten hoeveel bezoekers het gebied heeft gehad. De enige manier om hier een betrouwbare inschatting van te maken is via metadata. Dergelijke onderzoeken doen we om de 3 tot 4 jaar. In 2018 heeft Ecorys een monitoringsonderzoek gedaan in het gebied. Dit onderzoek was in het kader van de landelijke ontwikkeling naar een generiek monitoringsinstrument om de financieel-economische en maatschappelijke waarde van een park te bepalen. Nationaal Park De Alde Feanen was hiervoor een pilot.

In totaal zijn drie enquêteurs 4 dagen in het gebied geweest. Ze hebben zowel op het vaste land als op het water enquêtes afgenomen. Op 1 dag lukt het om rond de 12-15 gesprekken per persoon te doen. In totaal zijn er 249 enquêtes afgenomen.

Wat opvalt is dat de gemiddelde geïnterviewde MBO of HBO heeft gedaan of doet, 50 jaar of ouder is, vaak met partner komt, dat de levensstijl gezellig/spontaan, genieten en verwennen is en het vervoer naar en in het gebied voor het grootste deel over water gaat. Ook geeft de gemiddelde bezoeker €29 uit in en om het gebied.

Naast kwalitatieve data is ook kwantitatieve data verzameld. Dit is gedaan aan de hand van metadata, Vodafone peilingen. Bezit en gebruik van mobiele telefoons is wijdverbreid en al langer gemeengoed geworden. Deze telefoons communiceren voortdurend met de zendmasten in de omgeving. Door deze te analyseren ontstaat relevante en betrouwbare data over verblijfs- en mobiliteitspatronen. Hierbij worden de grenzen van het Nationaal Park genomen met 5 km daaromheen (exclusief de steden) en worden woon-werk verkeer, omwonenden en bezoekers van omwonenden eruit gefilterd.

In 2018 hebben in totaal 1,4 miljoen mensen het gebied bezocht. Gemiddeld bezoeken per dag 3,5 duizend mensen het gebied. De drukste maand was augustus met meer dan 170.000 mensen. In de tabel in de linker kolom de resultaten van de tellingen.

De tellingen zijn begonnen in mei 2018. Om toch een inschatting van een volledig jaar te krijgen, zijn de eerste maanden van 2019 er aan toe gevoegd.

Vodafone peilingen 2019

Maand	Aantal bezoeken (x1.000)
jan-19	78,7
feb-19	88,2
mrt-19	96,4
apr-19	119,6
mei-18	143,9
jun-18	136,7
jul-18	167,4
aug-18	170,9
sep-18	124,1
okt-18	104,6
nov-18	85,9
dec-18	79,7
Totaal	**1.396,1**

In 2018 hebben in totaal 1,4 miljoen mensen het gebied bezocht. Gemiddeld bezoeken per dag 3,5 duizend mensen het gebied. De drukste maand was augustus met meer dan 170.000 mensen.

Overzettingen met pontjes

In het Nationaal Park De Alde Feanen bevinden zich diverse pontjes, die auto's, fietsers en wandelaars over het water brengen. De bekendste pontjes en tevens meest gebruikte zijn de "Hin en Wer" in Earnewâld en "De Grietman" bij de Hooidammen. Veel mensen maken hier gebruik van om bijvoorbeeld de beroemde pontjesroute te volgen. Het aantal mensen wat over wordt gevaren wordt door de schippers geteld en is daarmee ook een mooie graadmeter voor de drukte in het gebied. Niet het totaalcijfer, maar wel de trend die hierin zichtbaar is. In onderstaande tabel de cijfers van de afgelopen drie jaar.

Pontjes/jaartal	2015	2016	2017	2018	2019
Zonnepont Schalkediep, Suwald	11.700	14.480	16.089	20.841	16.253
De Oerhaal, Warten	13.144	15.711	16.125	22.994	18.603
De Grietman, Hooidammen	30.500	31.155	28.777	37.892	33.052
Hin & Wer, Earnewâld	50.000	54.300	52.500	66.050	57.500
Snoekcbears, Grou	14.406	17.149	18.051	24.251	20.369
Gast, Grou	8.500	13.838	14.919	19.298	24.270
Totaal:	**128.250**	**146.633**	**146.461**	**191.326**	**170.047**

Tabel: aantal overtochten met pontjes in NP De Alde Feanen

Uit de cijfers is op te maken dat in de jaren een mooie groei zichtbaar is van het gebruik van de pontjes. Tijdens culturele hoofdstad 2018 zat hierin een duidelijke piek, met een groei van 30%. In 2019 zijn we wel weer iets gedaald (11%), maar we hebben de stijgende lijn van 2017 en daarvoor wel doorgezet. Ten opzichte van 2017 hebben we in 2019 nog steeds een stijging van 17%. Een mooie indicatie van de groei van bezoekers aan het gebied.

Luchtfoto's

De Marrekrite verzorgt sinds 1957 de aanlegen onderhoud van aanlegplaatsen in de provincie Friesland. Om de intensiteit van het gebruik te bepalen wordt op verschillende manieren gemeten. Jaarlijks worden onder andere tellingen uitgevoerd van de ligplaatsen vanuit de lucht op tijdstippen dat verwacht kan worden dat deze goed bezet zijn, vanaf ca.16:30 uur. Over het gehele gebied zijn foto's genomen. De foto's zijn vervolgens gekoppeld aan de Marrekrite Ligplaatsen Atlas, 2015. Daarbij is de 1ste Pinksterdag als ijkpunt genomen. Voor het gebied geven deze aantallen een indicatie van de recreatieve druk op het water.

Verloop van het website bezoek

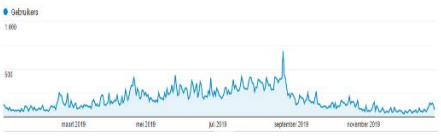

De weekenden in de zomermaanden zijn het drukst bezocht. De hoogste pieken zijn te zien in de periode begin mei t/m eind augustus.

Het resultaat voor Nationaal Park De Alde Feanen staat in onderstaande tabel.

Locatie:	2015	2016	2017	2018	2019
De Saiterpetten:	9	2	29	30	21
De Holstmar steiger:	14	4	17	19	9
De Hanse Mar:	6	3	5	5	5
De Grutte Kritte:	15	1	16	14	13
De Geeuw:	30	7	36	39	34
Rengerspolle:	51	41	51	57	46
Overigen:	69	33	97	98	89
Totaal:	194	91	251	262	217

Tabel: aantal boten in het gebied op ligplaatsen van de Marrekrite

Ten opzichte van vorig jaar is de drukte bij de ligplaatsen iets gedaald. Dit zou heel goed kunne komen door de drukte in de regio door Culturele Hoofdstad 2018. De cijfers van deze luchtfoto-tellingen wordt tevens beïnvloed weersinvloeden. In onderstaande de weersomstandigheden tijdens de weekenden van de tellingen (weerstatistieken.nl, De Bilt).

jaar	datum	max (C)	min (C)	neerslag (h)	zon (h)
2015	24-5-2015	19,9	2,5	0,6	11,1
2016	15-5-2016	12,1	5,3	1,1	6,8
2017	4-6-2017	19,5	8,7	0,0	12,0
2018	20-5-2018	22,8	6,0	0,0	11,6
2019	9-6-2019	19,0	11,0	0,8	8,6

Tabel: weersomstandigheden eerste Pinksterdag tijdens vluchten

In de tabel zien we dat in 2019 neerslag was, ten opzichte van voorgaande jaren.

Economische meerwaarde

Naast de meerwaarde die het gebied heeft op het gebied van natuurschoon, is ook altijd de wens de economische meerwaarde van de recreatie in het gebied te bepalen. Dit is in 2018 door adviesbureau Ecorys geanalyseerd. Aangezien we dit niet jaarlijks doen, houden we voor 2019 ook deze data aan.

Toegevoegde waarde van besteding bezoekers

Met behulp van structuur gegevens van de economie van het CBS (Nationale rekeningen) en een zogenaamde input-output analyse, is de directe en indirecte toegevoegde waarde van de totale bestedingen van bezoekers berekend. In totaal leveren bestedingen van bezoekers jaarlijks circa €30,8 miljoen aan directe en indirecte toegevoegde waarde op. In onderstaande tabel de verdeling.

(in miljoenen)	Cultuur, sport en recreatie	Horeca	Detailhandel	Vervoer en transport	Overig	Totaal
Direct	0,6	10,3	3	3,2	2	19,1
Indirect	0,5	6,1	1,3	2,5	1,3	11,7
Totaal	1,1	16,4	4,3	5,7	3,3	30,8

Tabel: verdeling directe en indirecte toegevoegde waarde van bezoekers (Bron Ecorys)

Werkgelegenheid

De omvang van werkgelegenheid wordt eveneens berekend aan de hand van geraamde bestedingen. Op basis van de uitgevoerde berekeningen bedraagt de directe werkgelegenheid als gevolg van de besteding van de bezoekers circa 402 fte, waarbij het grootste deel voor rekening komt van de horeca. Daarnaast zijn er circa 129fte indirect werkzaam bij allerlei toeleverende bedrijven die (extra) omzet genereren door besteding van bezoekers. Deze toeleverende bedrijven hoeven overigens niet in de directe nabijheid van het gebied te liggen.

(in fte)	Cultuur, sport en recreatie	Horeca	Detailhandel	Vervoer en transport	Overig	Totaal
Direct	11	274	71	46	38	440
Indirect	6	75	15	33	17	146
Totaal	17	349	86	79	55	586

Tabel: verdeling directe en indirecte werkgelegenheid door bestedingen (Bron Ecorys)

Conclusie monitoring

Uit de data is een positief beeld zichtbaar. Het zijn mooie ontwikkelingen in de bekendheid van het gebied en het aantal bezoekers. Op alle fronten laten de cijfers een geleidelijke stijging zien. Ten opzichte van vorig jaar niet zozeer, vanwege de grote trek van culturele Hoofdstad, maar over meerdere jaren gezien wel. Zowel in het aantal deelnemers aan de activiteiten, als de digitale vindbaarheid, als het overal bezoek aan het gebied.

Locatie van zendmasten in en om het gebied

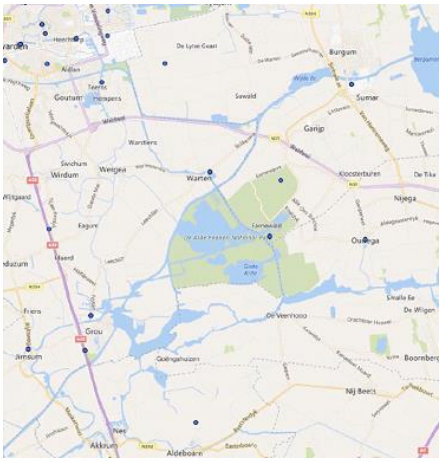

De mobiliteitsinformatie is gebaseerd op de interactie tussen mobiele telefoons waarbij wordt vastgesteld of een device al dan niet in een bepaald gebied is geweest

De parameters afzonderlijk zijn niet volledig betrouwbaar, maar door de diversiteit aan parameters en in de breedte eenzelfde zichtbare trend, verhoogd de betrouwbaarheid.

De wens is om dit de komende jaren verder te volgen. Deze bezoekers en bestedingen zorgen ook voor werkgelegenheid in en rond het gebied. Dat is in 2018 voor het eerst in kaart gebracht en levert een mooi beeld op van 440 directe arbeidsplaatsen.

Meerwaarde van investeringen

Ook voor de meerwaarde van investeringen in een gebied is een diversiteit aan literatuur beschikbaar. Als landelijke gemiddeld voor Nationale Parken wordt de richtlijn aangehouden dat elke euro die in een gebied wordt geïnvesteerd, minimaal 4 euro opbrengt. Investeren in het gebied is dus zeker de moeite waard.

9. Financieel

Balans per 31 december 2019

(Na resultaatbestemming)

	31 december 2019		31 december 2018	
	€	€	€	€
ACTIVA				
Vlottende activa				
Vorderingen				
Overige vorderingen	6.750		1.678	
		6.750		1.678
Liquide middelen		61.496		52.415
Totaal activazijde		**68.246**		**54.093**
PASSIVA				
Vrij besteedbaar vermogen				
Stichtingskapitaal	9.854		43.117	
		9.854		43.117
Kortlopende schulden				
Handelscrediteuren	6.758		3.764	
Overige schulden	51.634		7.212	
		58.392		10.976
Totaal passivazijde		**68.246**		**54.093**

Balanspositie

Ten opzichte van vorige jaren is een aanpassing gedaan in de categorisering. Vanaf 2019 werkt de stichting met reserveringen. Deze staan als "Overige schulden" op de balans. Voor 2019 bestaan deze uit:

- *Monitoring*
- *Realisatie Poorten*
- *Landschapsbiografie*
- *Marketing*
- *Vogelkijkhut*
- *Cursus gastheerschap*

Het stichtingskapitaal is hierdoor ook sterk afgenomen. Tevens is extra geïnvesteerd in de opzet van de nieuwe marketing en de samenwerking met Merk Fryslân.

Staat van baten en lasten over 2019

	2019	Begroting 2019	2018
	€	€	€
Subsidiebaten	105.953	105.953	125.950
Sponsorbijdrage	52.250	55.750	46.116
Baten met bijzondere bestemming	115.520	115.520	0
Overige baten	943	26.550	10.531
Baten	**274.666**	**303.773**	**182.597**
Inkoopwaarde activiteiten	108.365	134.963	115.791
Besteding baten met bijzondere bestemming	181.820	182.469	66.300
Activiteitenlasten	**290.185**	**317.432**	**182.091**
Bruto exploitatieresultaat	**-15.519**	**-13.659**	**506**
Kantoorkosten	6.440	5.200	5.293
Algemen kosten	11.303	13.683	10.135
Beheerslasten	17.743	18.883	15.428
Resultaat	**-33.262**	**-32.542**	**-14.922**
Bestemming resultaat	-33.262	-32.542	-14.922
Stichtingskapitaal	-33.262	-32.542	-14.922

Toelichting eindresultaat

Uit dit overzicht lijkt het net alsof we voor 2019 negatief hebben begroot. Dit is niet het geval. De begroting is sluitend opgemaakt met een kleine plus van €468. De accountant presenteert het resultaat echter op een andere manier. Dit komt omdat in de definitieve begroting 2019 een opbrengst is verantwoord van € 33.010, als "mee ter nemen budgetten" (zijnde in het verleden ontvangen gelden, maar nog niet zijn besteed). Deze middelen worden aangewend voor de gemaakte kosten lopend boekjaar.

Toelichting staat van baten en lasten

Toelichting baten en lasten

In 2019 is bijna alles gedaan wat in de planning zat, enkele acties zijn opgeschoven naar 2020. De twee opvallend afwijkende posten zijn:
- Opbrengst van It Fryske Gea (IFG): dat komt omdat de betaling van enkele activiteiten die zijn uitgevoerd, door IFG zelf zijn betaald.
- Medewerker Marketing & Communicatie: dit verschil is de extra inzet van €10.000 van Merk Fryslân om de marketingstrategie te maken (€6.000) en de voorbereidende werkzaamheden van de nieuwe marketeer (€4.000).

	2019	Begroting 2019	2018
	€	€	€
Subsidiebaten			
Bijdrage provincie Fryslân	104.953	104.953	125.950
Vergoeding webhosting	1.000	1.000	0
	105.953	**105.953**	**125.950**
Sponsorbijdragen			
Rabobank Partnership	43.500	43.500	43.500
Sponsoring	8.750	12.250	2.616
	52.250	**55.750**	**46.116**
Baten met bijzondere bestemming			
Personele bijdrage provincie Fryslân	76.000	76.000	76.000
Personele bijdrage Rijk	39.520	39.520	39.520
	115.520	**115.520**	**115.520**
Overige baten			
Opbrengsten ondernemers	462	3.500	1.978
Opbrengst IFG	0	22.050	0
Inkomsten challenge	0	0	7.972
Donaties	481	1.000	581
	943	**26.550**	**10.531**
Inkoopwaarde activiteiten			
Medewerker marketing en communicatie	32.252	21.965	8.769
Fondswerving en sponsoring	17.427	14.500	33.548
Opstapkrant	8.534	6.000	5.173
Uitvoering poorten	7.500	15.000	7.187
Kosten sociale media	6.374	10.278	3.292
Verhalen vertellen	6.244	5.510	2.965
Beheer, inrichting en monitoring	5.750	23.750	5.000
Toeristische kaart	5.673	0	0
Vogelkijkhut	4.000	4.000	0
Open dag	2.562	4.000	3.787
Kosten challenge	2.300	2.000	8.793
Gastheerschap	10.000	13.757	1.253
Bewoners-/ thema-avond	0	750	256
Evaluatie Ontwikkelplan	0	0	9.815
Netwerkbijeenkomsten	0	6.353	7.796
Fête de la nature	0	0	5.690
Folders	-251	7.100	6.124
Digitaal platform	0	0	6.343
	108.365	**134.963**	**115.791**
Besteding baten met bijzondere bestemming			
Kosten personele inzet	115.520	115.520	0
Medewerker V&E	38.500	39.149	38.500
Bijdrage openstelling bezoekerscentrum	27.800	27.800	27.800
	181.820	**182.469**	**66.300**
Kantoorkosten			
Internetkosten	0	0	466
Contributies en abonnementen	6.440	5.200	4.827
	6440	**5200**	**5293**
Algemene kosten			
Kosten Overlegorgaan	14.082	11.933	8.385
Accountantskosten	1.750	1.750	1.750
Baten voorgaande jaren	-4.529	0	0
	11.303	**13.683**	**10.135**

Bijlage 1: Criteria nieuwe standaard Nationale Parken

Criterium 1: het nationaal park heeft een natuurlijke omvang die wordt bepaald door de begrenzing van een aaneengesloten landschaps-ecologische of landschappelijke eenheid waarbinnen één of meerdere natuurkernen liggen waarvan er ten minste één een omvang heeft van minimaal 1000 ha.
over het algemeen substantieel groter zal zijn dan de nationale parken zoals die voor 2017 zijn aangewezen.

Criterium 2: Het nationaal park kent in haar gebied meerdere en/of samenhangende ecosystemen met duurzaam functionerende abiotische en biotische relaties. In de natuurkernen komen natuurlijke processen op grote schaal voor. In het gebied zijn significante macrogradiënten binnen en tussen landschapstypen en tussen natuur, half-natuur en duurzaam beheerd productielandschap.

Criterium 3: De natuurwaarden (ecosystemen, dier- en plantensoorten en habitats), cultuurhistorische waarden en landschappelijke waarden die zich bevinden binnen het gebied van het nationaal park zijn binnen Nederland en/of internationaal onderscheidend.

Criterium 4: De natuur-, cultuurhistorische en landschapswaarden laten een zodanige samenhang zien dat de identiteit van het gebied versterkt wordt.

Criterium 5: Een nationaal park onderscheidt zich van andere nationale parken door de ontwikkeling van een gebiedseigen merk welke past bij de waarden en het karakter van het gebied en de ruimtelijke begrenzing. De ruimtelijke inrichting van het nationaal park, de beleefbaarheid en toegankelijkheid en herkenbaarheid voor de binnen- en/of buitenlandse bezoekers zijn hiermee in overeenstemming gebracht.

Criterium 6: Het nationaal park is zichtbaar verbonden met de stakeholders (eigenaren, beheerders, overheden, bewoners en ondernemers) van het gebied op een dusdanige wijze dat de regionale gemeenschap zich identificeert met het gebied en er trots op is en de waarde ziet van het instandhouden en verbeteren van het nationaal park. Het nationaal park draagt bij aan de sociaaleconomische ontwikkeling en de leefbaarheid voor de regionale gemeenschap.

Criterium 7. Het nationaal park onderneemt planmatig activiteiten op het gebied van educatie
Toelichting: Aanbevelingen voor goede acties in dit kader zijn:
a. nationale parken hebben een planmatige aanpak van educatieve programma's voor kinderen en volwassenen van de verschillende doelgroepen van het gebied.
b. kennis op het vlak van educatieve concepten wordt actief gedeeld binnen netwerken in en tussen de nationale parken

c. educatieve programma's vertalen de verhalen van het gebied, en werken volgens het principe hoofd, hart en handen.
d. educatieve programma's hebben een relatie met de andere hoofddoelstellingen van het nationaal park -waaronder wetenschappelijke onderzoek- om daarmee draagvlak te creëren.

Criterium 8: Het nationaal park stimuleert activiteiten op het gebied van wetenschappelijke onderzoek

Criterium 9: Het nationaal park heeft een duidelijke en wervende ambitie waarmee invulling wordt gegeven aan het streefbeeld van nationale parken. De ambitie bevat richtinggevende visies en principes over gewenste ontwikkelingen in het gebied.

Criterium 10: Een nationaal park stelt een plan op voor duurzaam toerisme om de kwaliteit van de toeristische producten en infrastructuur te verbeteren en tevens het behoud van de wezenlijke kenmerken van de natuur in het nationale park te borgen.

Criterium 11: Het bestuur draagt er zorg voor dat de bescherming, het beheer en de (sociaaleconomische) ontwikkeling van het gebied in samenhang plaatsvindt. Het bestuur draagt tevens zorg voor de ontwikkeling en implementatie van het gebiedseigen merk. Het bestuur van het nationaal park opereert slagvaardig en daadkrachtig en beschikt over legitimiteit en mandaat.

Criterium 12: Het bestuur van het Nationaal park maakt periodiek een Uitvoeringsagenda. De agenda bevat concrete activiteiten van het Nationaal park, die gekoppeld zijn aan concrete doelen. Na afloop van de gekozen periode moeten ook de concreet bereikte resultaten worden gedeeld.

Bijlage 2: aanvullende criteria voor het Ontwikkelplan

Op basis van de evaluatie van het Ontwikkelplan zijn de volgende aanvullende criteria ontwikkeld:

Criterium 1: de nieuwe standaard voor Nationale Parken combineert goed met de kwaliteiten en ontwikkelopgaven die in het huidige ontwikkelplan zijn benoemd. Nationaal Park De Alde Feanen scoort goed op de beschreven voorwaarden en kan de nieuwe standaard goed combineren met de beoogde ambities en opgaven voor de toekomst. We gaan gerichte acties ondernemen om te onderzoeken op welke wijze we in meerdere mate aan de nieuwe standaard voldoen en dat uitvoeren waar wenselijk.

Criterium 2: de aandacht voor cultuurhistorie moet in het Nationaal Park De Alde Feanen sterker benadrukt worden. We gaan concreet op zoek naar deze elementen en projecten die ons daarbij helpen.

Criterium 3: we vinden het belangrijk om bij te dragen aan wetenschappelijk onderzoek. We gaan (wetenschappelijk) onderzoek in het gebied stimuleren op verschillende aandachtsvelden en zorgen voor ontsluiting van de opbrengsten voor een breed publiek.

Criterium 4: educatie is voor ons een belangrijk speerpunt. Door ontwikkeling daarvan vergt voortdurend onze aandacht. We brengen een vernieuwing en verdieping aan in de kwaliteit van de educatie. Daarbij zetten we in op het binden van scholen aan het Nationaal Park De Alde Feanen, met als doel iedere scholier van de lagere school een keer in het gebied te krijgen.

Criterium 5: de balans tussen behoud van de natuur en het recreatief medegebruik blijft onze aandacht houden. Het huidige evenwicht tussen de natuur en recreatie is goed in balans. In de drukke zomermaanden is nog vrij risicoloos groei mogelijk, omdat de natuur dan ook in relatieve rust is. Zorg is er voor de druk op natuurwaarden als recreatiedruk toeneemt aan de randen van het seizoen (broedperioden) en in de nachtelijke uren. Bij initiatieven zorgen we voor het behoud van deze balans.

Criterium 6: onze gastheren zijn van groot belang voor het vertellen van het verhaal van het gebied en het meegeven van de juiste gedragsregels. Daarom blijven we inzetten op samenwerking met ons als Nationaal Park en van ondernemers onderling. Dit doen we in netwerkbijeenkomsten en rondom activiteiten.

Criterium 7: voor wat betreft de aandacht voor marketing en promotie heeft de nadruk, ook bestuurlijk, veel gelegen op de positionering van het Nationaal Park. In de komende periode is meer aandacht voor de inhoud nodig om het Nationaal Park De Alde Feanen sterker te maken. We gaan onderzoeken op welke manier de cultuurhistorie als drager een extra laag kan toevoegen aan de

ontwikkeling en profilering van het Nationaal Park De Alde Feanen en projecten ontwikkelen/activiteiten uitvoeren die daarbij passen.

Criterium 8: we kiezen als Overlegorgaan voor een stimulerende rol als het gaat om de versterking van recreatie en toerisme en (gebieds-en product) promotie. Het betreft hier individuele ondernemerskeuzes, maar gezamenlijke ambities kunnen helpen enthousiasmeren om daarin te investeren. Concreet zijn dit mogelijke acties en ontwikkelingen:

- Maak voor de gebiedspromotie gebruik van de kennis, ervaringen netwerken van organisaties als Merk Fryslân.
- Onderzoek welke doelgroep(en) je vooral wilt trekken en welke behoeften zij hebben. Verzamel en deel deze kennis met ondernemers om gezamenlijk en individueel het aanbod hier op aan te passen.
- Gebruik de kenmerkende gebiedsidentiteit voor het creëren van aanbod en voor de gebiedspromotie.
- Blijf investeren in het bedrijven netwerk. Dit zorgt voor draagvlak in de regio en de werving van private middelen geeft onze organisatie meer armslag voor doorontwikkeling.

Criterium 9: als organisatie vinden we het belangrijk dat de krimp in de regio wordt beperkt. We vinden dat we hierin een rol hebben. We doen dit door de gebiedsidentiteit te versterken, de samenwerking met omwonenden, het bedrijfsleven en omliggende organisaties te zoeken en dragen daarmee bij aan de leefbaarheid van levendige dorpen met duurzame bedrijvigheid.

Criterium 10: aandacht voor de organisatieontwikkeling blijft op onderdelen actueel. Kansrijk lijkt het vernieuwen van de werkwijze met de werkgroepen. Het tijdig beschikbaar hebben van vergaderdocumenten om het Overlegorgaan meer optimaal te faciliteren, blijft een aandachtspunt.

Criterium 11: zorg voor versterking van de financiële basis door te investeren op projectmatige samenwerking met gemeenten en een goede afstemming met Streekwurk. Voor een meer robuuste en stabiele organisatie moeten we blijven investeren in het werven van private middelen.

Criterium 12: verleg de bestuurlijke focus in de komende periode van organisatieontwikkeling naar inhoudelijke versterking, met bijzondere aandacht voor het thema cultuurhistorie.